

مختب احكام اداري

کرد آؤزنده:

دقتر نهاد نمايندگى مقام معظم رهبرى در دانشگاه اراك

مختب احكام اداري

دقتر نهاد نمايندگى مقام معظم رهبرى در دانشگاه اراك

بسم الله الرحمن الرحيم

«خداوند به چیزی برتر از آگاهی دینی و فهم دین عبادت نشده است»^۱.

پیامبر خدا(صلی الله علیه و آله)

یکی از مهمترین واجبات دین مبین اسلام که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد، فراگیری احکام دین است که درک و فهم درست نسبت به مسائل آن و عمل بر طبق آن تضمین کننده سعادت انسان است. عمل به ارکان دین، یکی از پایه های ایمان است و در آیات قرآن ایمان و عمل به همراه هم آمده اند، نمی توان ایمان و عمل را از هم جدا نمود و علمی که عهده دار شناخت تکلیف و وظایف مکلفین است، علم فقه است. علم فقه علمی است که به وسیله آن می توان احکام دین و وظایف مکلفین را از منابع غنی کتاب و سنت استخراج نمود و فقهای عظام عهده دار چنین مسولیت خطیری هستند. یکی از حوزه های ارتباط عمیق عمل و ایمان، مراکز اداری در کشور میباشند.

^۱ - الامالی الطوسی، ص ۴۷۴، (چاپ قم) ح ۱۰۳۳

لذا در این راستا بر خود لازم دانستیم از آنجا که بخش اعظمی از احکام، اجتماعی میباشد، با گردآوری این کتاب و اختصاص آن به حوزه کارمندی و به ویژه دانشگاهی، گامی هرچند کوتاه در تفهیم احکام شرعی مرتبط به کارمندان برداریم. این اثر شامل پرتکرار ترین سوالات و شبهات کارمندی می باشد که استفتانات آیات عظام از جمله حضرت امام خمینی (قدس)، حضرت آیت الله امام خامنه ای، حضرت آیت الله گلپایگانی (ره)، حضرت آیت الله اراکی (ره)، حضرت آیت الله بهجت (ره)، حضرت آیت الله فاضل لنکرانی (ره)، حضرت آیت الله تبریزی (ره)، حضرت آیت الله مکارم شیرازی گردآوری شده اند.

در پایان، امیدواریم این اثر مورد رضایت خداوند منان و حضرت بقیة الله الاعظم (روحی و ارواحنا له الفداء) قرار گیرد.

مهدی مهدوی اطهر

مسئول نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری

در دانشگاه اراک

فهرست مطالب

۵	احکام مأموریت‌ها
۷	احکام نام‌های مقدس
۱۰	احکام اجتماعی
۱۲	استخدام
۱۵	استفاده از امکانات
۱۸	اسراف در ادارات
۲۰	استفاده شخصی از بیت المال
۳۴	اضافه کردن مبلغ مالیات به فاکتور
۳۶	اضافه کاری
۴۲	امر به معروف و نهی از منکر
۴۵	انجام کار غیرموظف در وقت اداری
۵۶	بیت المال
۶۴	تخلف از مافوق
۶۶	پورسانت
۷۰	خسارت به بیت المال

- ۷۳..... خرید و فروش خلاف مقررات
- ۷۸..... جبران کم کاری
- ۸۲..... ضمانت
- ۸۶..... غیبت کارمندان
- ۸۸..... مقررات اداری
- ۹۵..... مطالبه حقوق اضافی
- ۹۷..... کار در دو ارگان مختلف
- ۹۹..... نماز جماعت ادارات
- ۱۰۵..... هدایای اداری
- ۱۰۸..... فهرست منابع

احکام مأموریت‌ها

سوال ۱: راننده‌ای بنا به دستور رئیس اداره برای انجام کاری برای ده روز به منطقه‌ای سفر می‌کند، اما این راننده کار ده روز را در شش روز به پایان می‌رساند، در ضمن اداره مربوطه هم کار را می‌خواهد نه مدت را. آیا حقوقی که این راننده باید بگیرد حقوق همان ده روز را باید بگیرد یا حقوق شش روز را؟ (ضمناً حقوق ماهیانه و حقوق مأموریت علی‌حدّه می‌باشد)؟

پاسخ ۱: چنانچه کارمزد باشد، نه روز مزد، تمام مزد کار را استحقاق دارد.^۱

سوال ۲: من در یکی از دواير دولتی مشغول خدمت هستم و بين محل کار و منزل ۳۵ کیلومتر فاصله است، گاهی بعد از زمان کار، چند روز در محل کارم می‌مانم، نماز شکسته است یا تمام؟

پاسخ ۲: اگر سفر به خاطر کار و شغلت بوده، نماز تمام است ولو چند روز در آنجا بمانی و اگر سفر به خاطر شغلت نبوده، نماز شکسته است.^۲

سوال ۳: رانندگانی که در استخدام دولت هستند از نظر نماز و روزه چگونه‌اند؟

پاسخ ۳: امام خمینی (ره): اگر در مقدار مسافت شرعی اشتغال به رانندگی دارند نماز آنها صحیح است.^۳

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۱۴، س ۴۷.

۲. اجوبة الاستفتانات، ص ۱۸۲، س ۶۵۷.

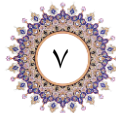
۳. استفتانات امام خمینی، ج ۱، س ۳۵۵.

منجست احكام ادراری

دفتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه اراک

احكام نام های مقدس

مسأله ۱: کسی که وضو ندارد حرام است اسم خداوند متعال را به هر زبانی نوشته شده باشد مس نماید و مس اسم مبارک پیغمبر و امامان و حضرت زهرا علیهم السلام اگر هتک و بی احترامی باشد، حرام است و بنا بر احتیاط واجب چنانچه بی احترامی هم نباشد مس ننماید.^۱

سوال ۱: چاپ آرم جمهوری اسلامی در اوراق و مکاتبات اداری چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: مانعی ندارد و احتیاط این است که احکام لفظ جلاله «الله» در زمینه آرم جمهوری اسلامی رعایت شود و نباید به آن بی احترامی شود.^۲

سوال ۲: آیا مس کردن نقش آرم جمهوری اسلامی که روی نامه‌ها و بلیطهای اتوبوس می باشد حرام است؟

پاسخ ۲: امام خمینی: بدون طهارت جایز نیست، علی الاحوط.^۳
فاضل و مکارم: اشکال ندارد، ولی بهتر است آن را مس نکنند.^۴

سوال ۳: هنگامی که می خواهند اوراق امتحانی را که تصحیح شده بسوزانند یا دور بریزند، آیا لازم است به نبود اسماء خدا و معصومین علیهم السلام علم داشته باشند؟

۱. رساله امام خمینی، م ۳۱۹

۲. اجوبة الاستفتانات، س ۱۶۲

۳. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۴۷، س ۸۰

۴. جامع المسائل فاضل، ج ۱، س ۱۸۴؛ استفتانات مکارم، ج ۲، س ۷۵

پاسخ ۳: فحص و کنجکاوی لازم نیست.^۱

سوال ۴: آیا افرادی که اسمشان عبدالله، حبيب الله و ... است اگر بدون وضو آن را بنویسند و یا مس کنند چه حکمی دارد؟

پاسخ ۴: مس اسم «الله» بدون طهارت جایز نیست.^۲

سوال ۵: مس بسمه تعالی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۵: حکم لفظ جلاله را ندارد.^۳

سوال ۶: نوشتن اسم جلاله «الله» به صورت ا ... چه حکمی دارد؟

پاسخ ۶: مس آن بدون وضو جایز نیست.

سوال ۷: آیا مس آرم جمهوری اسلامی ایران بدون وضو جایز است؟

پاسخ ۷: اگر در نظر عرف اسم جلاله محسوب شود مس آن بدون طهارت حرام است و در غیر این صورت اشکال ندارد. اگرچه احوط ترك مس آن بدون طهارت است.^۴

۱. اجوبة الاستفتانات، س ۱۷۱

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۱، ص ۴۸، س ۸۲

۳. اجوبة الاستفتانات، ج ۳، ص ۱۴۸

۴. اجوبة الاستفتانات، س ۱۵۷

منتخب احکام اداری

دفتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه اراک

احکام اجتماعی

مسئله ۱: هیچ فرد مسلمانی نمی تواند به عنوان دستور مافوق فرمان غیر شرعی او را اجرا نماید و او را در جلوگیری از شعائر اسلامی و غضب حقوق و آزادی های مشروعه و کارهای ضدّ اسلامی، کمک و یاری نماید.^۱

مسئله ۲: مسلمان اگر بتواند جامعه و مملکت را در مسیر اجرای احکام اسلام قرار دهد و احکام اسلامی را اجرا سازد، باید اقدام کند.^۲

مسئله ۳: هر مسلمانی باید سعی کند روش و رفتار و اخلاق او طبق تعالیم اخلاقی و فقهی اسلام باشد، تا هم خودش سعادتمند گردد و هم بر آبروی جامعه اسلامی بیفزاید.^۳

مسئله ۴: از چیزهایی که احترام بسیار دارد، جان و مال و آبروی مسلمانان است که هیچ کس بدون حکم شرعی، حق تجاوز به آنها را ندارد.^۴

مسئله ۵: بر مسلمانان لازم است که حقوق و روابط اجتماعی خود را طبق احکام اسلام مرتّب و منظم کنند و از بدعت ها و سنت های بیگانگان جدّاً پرهیز نمایند.^۵

۱. مجمع المسائل آية الله گلپایگانی، ج ۱، ص ۵۳۶، م ۳۹

۲. مجمع المسائل آية الله گلپایگانی، ج ۱، ص ۵۳۶، م ۳۶

۳. مجمع المسائل آية الله گلپایگانی، ج ۱، ص ۵۳۶، م ۲۳

۴. مجمع المسائل آية الله گلپایگانی، ج ۱، ص ۵۳۶، م ۱۷

۵. مجمع المسائل آية الله گلپایگانی، ج ۱، ص ۵۳۶، م ۲۲

اسخام

مسئله ۱: کارمند یا کارگری که استخدام می‌شود، تا چند ساعت در روز تنها برای استخدام کننده کار کند، جایز نیست در این مدت برای خود یا برای شخص دیگری کار انجام دهد مگر برخی کارهای جزئی که منافات با قرارداد استخدامی ندارد.^۱

مسئله ۲: اگر خود را برای کاری اجیر نماید و برای مستأجر کاری غیر آن کار را انجام دهد بدون آن که مستأجر به او امر کرده باشد مستحق چیزی نمی‌شود، خواه عمداً باشد یا نه.^۲

مسئله ۳: اگر انسان کاری را از کسی بپذیرد و در قرارداد شرط نشده است که خودش شخصاً آن کار را انجام دهد، می‌تواند کار را به شخصی دیگر با همان دستمزد یا بیشتر واگذار کند ولی با مزد کمتر جایز نیست، مگر این که مقداری از کار را خودش انجام داده باشد.^۳

۱. تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۵۸۴

۲. تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب الاجاره، ص ۵۰۵، م ۳۱

۳. تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۵۸۴

مسئله ۴: اگر شخصی برای کاری اجیر شود مانعی ندارد که در همان وقت، کاری انجام دهد که با کار اول منافات نداشته باشد. مانند این که ضمن انجام کار به نیابت از میت روزه بگیرد.^۱ البته در صورتی که روزه موجب ضعف او در کار نباشد.

مسئله ۵: کسی که در روز یا ساعت معینی اجیر می شود برای او جایز نیست که در آن مدت برای خود یا دیگری کاری انجام دهد.^۲

سوال ۱: روزهایی که انسان در مرخصی است، در ازای همان روزها حقوق و فوق العاده گرفتن چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: تابع قرارداد استخدام و مقررات دائره مربوطه است.^۳

۱. تحریر الوسيله، ج ۲، ص ۵۰۳، م ۲۸

۲. تحریر الوسيله، ج ۲، ص ۵۰۳، م ۲۷

۳. محمد حسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای، ص ۵۶

استفاده از امکانات

سوال ۱: کارمندان دولت در مواردی از مزایایی برخوردار هستند، مانند داشتن دفترچه تعاونی و دفترچه خدمات درمانی و استفاده از بلیط هواپیما، آیا می‌توانند حق خود را به دوستان یا نزدیک‌ترین ارحام خود واگذار نمایند؟ اگر شخصی نیاز به اجناس جیره‌بندی شده ندارد، آیا می‌تواند حق خود را به دیگری واگذار نماید؟

پاسخ ۱: هر عملی که برخلاف مقررات دولت اسلامی باشد، جایز نیست.^۱

سوال ۲: آیا می‌توان با قوانین جمهوری اسلامی مخالفت نمود؟

پاسخ ۲: نوری، صافی، فاضل: جایز نیست.^۲

سوال ۳: در بعضی پروژه‌های فرهنگی و هنری، در چاپ و تعداد پوسترها و پلاکاردها افراط می‌شود تا اندازه‌ای که پس از اتمام آن همایش و مناسبت‌ها و غیره از همان پلاکاردها و پوسترها برای پاک‌کردن درب و دیوار و غیره استفاده می‌شود، به طوری که هزینه تمام‌شده برای این کاغذها و پارچه سه یا چهار برابر آن است؟

پاسخ ۳: گرچه امور فرهنگی هزینه‌های خاص خود را دارد، درعین حال افراط و اسراف جایز نیست.^۳

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۲، ص ۵۴، س ۱۴۸

۲. هزار و یک مسأله، ج ۲، ش ۵۹۱؛ جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۵۳۱؛ جامع المسائل، ج ۱، س ۹۲؛ استفتانات جدید، ج ۳، س ۱۵۸۰

۳. کتاب احکام فرهنگی - هنری/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای ص ۴۳

سوال ۴: با علم به اینکه درکارگاه‌ها ضایعات مواد را به‌عنوان اسقاطی دور می‌ریزند، آیا می‌توانم از آن ضایعات بهره‌برداری شخصی نمایم؟

پاسخ ۴: جایز نیست کارکنان در هیچ‌یک از اموال دولتی تصرفات شخصی کنند مگر با اجازه قانونی مسئول مربوط؛ البته پس از دور ریختن و اعراض اشکال ندارد.^۱

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۵۶

اسراف در ادارات

سوال ۱: زیاده روی در مصرف آب و برق در صورتی که موجب کمبودهایی در سطح عمومی شود چه حکمی دارد؟ به خصوص که دولت اسلامی بر صرفه جویی تأکید نموده است؟

پاسخ ۱: زیاده روی به نحو غیر متعارف حرام است و چنانچه موجب اتلاف و ضرر باشد، موجب ضمان است.^۱

سوال ۲: دور ریختن یا سوزاندن کاغذهایی که به نحوی می توان از آنها استفاده نمود چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲: شبهه تبذیر دارد و خالی از اشکال نیست.^۲

سوال ۳: در بعضی مراسم علاوه بر اینکه پرسنل سهمیه تغذیه شان را استفاده کرده اند به این عنوان که غذا زیاد آمده و مثلاً تعداد پانصد پرس غذا سفارش داده اند و در پایان مراسم تعداد صد پرس اضافه آمده، آیا پرسنل حق تقسیم غذای اضافه را دارند؟

پاسخ ۳: اگر با تدبیر مدیر و براساس اختیارات قانونی و با رعایت مصلحت سازمان باشد اشکال ندارد.^۳

۱ - استفتانات امام، ج ۱، ص ۶۲۲، س ۲۳

۲ - استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، س ۱۷۱

۳ - محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۴۶

استفاده شخصی از بیت المال

مسئله ۱: استفاده شخصی از وسایل بیت المال، بستگی به مقررات دارد و اگر موقوف به اجازه قانونی مسئولین مربوطه است، بدون اجازه حکم غضب را دارد.^۱ اگر کسی بر خلاف مقررات استفاده نمود، موجب ضمان است.

مسئله ۲: استفاده از امکانات بیت المال فقط در مواردی که قانوناً مجاز به استفاده باشند جایز است، آن هم با اجازه و نظارت مقامات ذیربط و اجازه مقام مافوق، در صورتی که وفق مقررات قانونی نباشد، فاقد هرگونه ارزش و اعتبار است.^۲

مسئله ۳: اموال دولت چه اسلامی و چه غیر اسلامی، شرعاً ملك دولت محسوب می شود و با آن مانند ملكی که مالك آن معلوم است رفتار می شود و جواز تصرف در آنها هم متوقف بر اذن فرد مسئولی است که حق تصرف در این اموال را دارد.^۳

مسئله ۴: در وجوب مراعات احترام مال دیگری و حرمت تصرف در آن بدون اذن او، فرقی بین املاك اشخاص و اموال دولت نیست چه مسلمان باشد و چه غیر مسلمان و همچنین فرقی بین این که در سرزمین کفر باشند و یا در سرزمین اسلامی و مالك آن

۱. نعمت الله یوسفیان، فقه سازمانی، ص ۵

۲. استفتانات، بخش اول، ص ۵۷

۳. اجوبة الاستفتانات، ص ۱۹۶۰

مسلمان باشد یا کافر، وجود ندارد و به طور کلی استفاده و تصرف در اموال و املاک دیگران که شرعاً جایز نیست، غضب و حرام و موجب ضمان است.^۱

مسئله ۵: باید بیت‌المال مسلمین در همان طریقی که قانوناً معین شده و همان مصارف عمومی و بخش‌هایی که وظیفه‌ای از وظایف کشور را بر عهده دارد، مصرف شود.^۲

سوال ۱: این جانب اقدام به استفاده شخصی از بیت‌المال کرده‌ام؛ وظیفه من برای بریء الذمه شدن چیست؟ استفاده شخصی از امکانات بیت‌المال تا چه حد برای کارمندان جایز است و در صورتی که با اذن مسئولان مربوطه باشد، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: استفاده کارمندان از امکانات بیت‌المال در ساعات رسمی کار، به مقدار متعارفی که مورد ضرورت و نیاز است و شرایط کاری بیانگر اذن به کارمندان در این مقدار از استفاده است، اشکال ندارد و همچنین استفاده از امکانات بیت‌المال با اذن کسی که از نظر شرعی و قانونی حق اذن دارد، بدون اشکال است. در نتیجه اگر تصرفات شخصی شما در بیت‌المال به یکی از دو صورت مذکور باشد، چیزی در این رابطه به عهده شما نیست، ولی اگر از اموال بیت‌المال استفاده غیر متعارف کرده باشید و یا بدون اذن کسی که حق اذن دارد، بیشتر از مقدار متعارف استفاده نمایید، ضامن آن

۱. اجوبة الاستفتانات، س ۱۹۶۱

۲. به سوی نور ۲، ۷۱/۳/۳۰

هستید و باید عین آن را اگر موجود باشد به بیت المال برگردانید و اگر تلف شده باشد، باید عوض آن را بدهید و همچنین باید اجرت المثل استفاده از آن را هم در صورتی که اجرت داشته باشد، به بیت المال بپردازید.^۱

سوال ۲: آیا کسی که از اموال شخصی خود مانند تلفن یا بنزین برای مصارف دولتی استفاده می نماید، حق دارد عین یا بهای آن را از اموال دولتی برای خود استفاده نماید؟
پاسخ ۲: بدون اجازه مسئولین مربوطه حق ندارد.^۲

سوال ۳: کسی که بر خلاف مقررات قانونی از اموال دولتی استفاده شخصی یا غیرشخصی نموده، تکلیف شرعی او چیست؟
پاسخ ۳: امام خمینی (ره): استفاده های شخصی از اموال و وسایل ادارات دولتی بدون مراعات مقررات جایز نیست.^۳

آیه الله خامنه ای: استفاده از اموال دولتی در مواردی که اجازه داده نشده، در حکم غضب است و موجب ضمان می باشد.^۴
آیه الله تبریزی: استفاده از اموال دولتی بدون اجازه از مسئول مربوطه جایز نیست.^۱

۱. اجوبة الاستفتانات، آیه الله خامنه ای، ص ۴۷۸، س ۱۹۵۵

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۴۸۸، س ۱۷

۳. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۱۴، س ۱۲۳

۴. اجوبة الاستفتانات، ج ۲، ص ۳۴۷، س ۸۸۰

سوال ۴: اگر بعضی از مسئولین از بودجه‌ای که جهت خرید غذا و میوه برای میهمانان رسمی اداری در اختیار آنان گذاشته می‌شود، سوء استفاده کنند و آن را در موارد دیگری مصرف نمایند، این کار چه حکمی دارد؟

پاسخ ۴: مصرف نمودن اموال دولتی در غیر مواردی که اجازه داده شده، در حکم غصب است و موجب ضمان می‌باشد، مگر آن که با اجازه قانونی مقام مسئول بالاتر صورت بگیرد.^۲

مسأله: گاه کارمندی که بخشی از حقوق او توسط اداره تصویب شده به قصد جبران آن اقدام به بهره‌گیری از اموال دولتی نماید و این عمل را به عنوان تقاص قلمداد می‌نماید بدون تردید و بر اساس فتاوی‌ای مراجع تقلید این عمل مجاز نیست.

سوال ۵: کسی که بر خلاف مقررات قانونی از اموال دولتی استفاده شخصی یا غیر شخصی نموده، تکلیف شرعی او چیست؟

پاسخ ۵: استفاده از اموال دولتی بر خلاف مقررات موجب ضمان است، و باید عوض آن را به صندوق همان بخش واریز نماید.^۳

۱. استفتانات جدید، ص ۲۸۹، س ۱۳۰۰

۲. اجوبة الاستفتانات، آیت الله خامنه‌ای، ص ۴۸۱، س ۱۹۶۶

۳. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۴۹۹، س ۵۰

سوال ۶: شخصی در زمان سابق از بعضی از سازمان‌های دولتی مبلغی پول برداشته و الان نادم شده و می‌خواهد پول را رد کند، باید به چه کسی بدهد؟ چون اگر بخواهد به خود آن سازمان رد کند راهی ندارد؟

پاسخ ۶: باید به صندوق دولت رد کند و می‌تواند به صندوق‌هایی که جهت عمران و آبادی عمومی است از قبیل جهاد سازندگی واریز نماید.^۱

سوال ۷: آیا فرد شاغل در ادارات و مؤسسات دولتی که وسایل و امکانات دولت در اختیارشان می‌باشد می‌تواند (با تأمین هزینه مصرفی - مانند سوخت اتومبیل - از پول شخصی خود) از این امکانات جهت کار شخصی استفاده نماید؟

پاسخ ۷: تابع مقررات دولت اسلامی است، بدون اجازه قانونی مسئولین مربوطه جایز نیست.^۲

سوال ۸: آیا کارمندان ادارات دولتی می‌توانند از کاغذ و پاکت دولت که در ادارات هست به نفع خود استفاده کنند یا نه؟

پاسخ ۸: استفاده‌های شخصی از اموال و وسایل ادارات دولتی بدون مراعات مقررات جایز نیست.^۳

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۷۸، س ۲۹

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۱۶، س ۹۵

۳. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۲۴، س ۱۲۳

سوال ۹: از طرف نهادهای مربوط، ماشین‌هایی در اختیار مدیران مؤسسات و مسئولان نظامی قرار می‌گیرد تا از آنها در امور اداری استفاده کنند، آیا شرعاً جایز است از آنها برای کارهای شخصی و غیر اداری استفاده شود؟

پاسخ ۹: جایز نیست مدیران و مسئولین و سایر کارمندان در هیچ یک از اموال دولتی تصرفات شخصی کنند؛ مگر آنکه با اجازه قانونی نهاد مربوطه باشد.^۱

سوال ۱۰: راننده دولتی در مسیر مأموریت خود، فردی را که به مسیرش می‌خورد سوار کند چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۰: بدون اجازه مسئولین جایز نیست.^۲

سوال: استفاده از تلفن ادارات و نهادها با پرداخت هزینه آن و یا استفاده از وسایل نقلیه در ساعات غیر اداری جهت انجام کارهای شخصی از قبیل عیادت مریض چه حکمی دارد؟

پاسخ: جایز نیست.^۳

۱. ترجمه اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ص ۴۸۰، س ۱۹۶۵

۲. نعمت الله یوسفیان، فقه سازمانی، ص ۴۵

۳. استفتانات مکارم، ص ۵۱۰، س ۱۶۶۶

سوال ۱۱: بعضی تصرفات جزئی در اموال دولتی که متعارف است و مسئولان ادارات دولتی هم از آن نهی نمی‌کنند (مانند یادداشت کردن امور شخصی به وسیله خودکار و کاغذ دولتی یا درست کردن چای و مانند آن) چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۱: تصرفات جزئی متعارف مانعی ندارد.^۱

سوال ۱۲: استفاده شخصی از تلفن و وسایل بیت‌المال در صورتی که وجهی در قبال آن داده شود چگونه است؟

پاسخ ۱۲: تابع مقررات و قوانین اداره و نظر مسئول آنجا می‌باشد.

سوال ۱۳: آیا استفاده از تلفن‌های اداره در وقت اداری یا غیر اداری در محدوده شهری جهت ضرورت‌های شخصی مجاز است یا خیر؟

پاسخ ۱۳: بستگی به مقررات اداره دارد.^۲

سوال ۱۴: در محل کار شارژتلفن همراهمان تمام می‌شود آیا می‌توانیم تلفن همراه خود را در محل کار شارژ نماییم؟

پاسخ ۱۴: اگر خلاف مقررات نباشد و با اجازه مقام مافوق باشد اشکال ندارد.^۳

سوال ۱۵: استفاده از برق سازمان برای مطالعه شخصی چه حکمی دارد؟

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۴۸۸

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۲۰، ص ۱۰۶

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۸

پاسخ ۱۵: استفاده از بیت‌المال تابع ضوابط و مقررات مربوط است و تخلف از آن جایز نیست.^۱

سوال ۱۶: اگر انسان بعضی از امور سازمان را در خانه انجام داد و از وسایلی که به همراه برده مثل کاغذ، کاربن، خودکار و... در منزل باقی ماند و از آن استفاده شد چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۶: استفاده از بیت‌المال تابع ضوابط و مقررات مربوطه است و تخلف از آن جایز نیست.^۲

سوال ۱۷: اگر کسی پول سازمان را در حساب شخصی نگاه داشت و آن حساب در مسابقه‌ها و قرعه‌کشی‌های بانک‌ها و صندوق‌ها برنده شد، جایزه آن متعلق به کیست؟

پاسخ ۱۷: بدون مجوز قانونی جایز نیست و در هر صورت جایزه متعلق به بیت‌المال است.^۳

سوال ۱۸: آیا از روزنامه‌های باطله که در یگان است می‌توان استفاده شخصی کرد مثلاً برای شیشه پاک کردن به منزل برد؟

پاسخ ۱۸: اگر با اجازه مسئول قانونی که حق اذن دارد باشد اشکالی ندارد.^۱

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۸

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۹

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۵۶

سوال ۱۹: اگر از بیت‌المال (سهواً یا عمداً) مقداری استفاده شخصی نموده باشم، اگرچه ظاهراً فاکتور ارائه و تسویه حساب صورت گرفته است، آیا برای جبران آن باید پول پرداخت شود؟ یا می‌توان وسیله‌ای دیگر خریداری و به سپاه هدیه نمود؟ و در صورت پرداخت وجه آیا می‌توان به خزانه دولت واریز کرد یا باید به سپاه برگردانده شود؟

پاسخ ۱۹: آنچه از اموال بیت‌المال استفاده شخصی نموده‌اید ضامن هستید و باید اگر موجود باشد عین آن و اگر تلف شده باشد عوض آن و اگر عوض ندارد قیمت آن را به حساب بیت‌المال بپردازید.^۲

سوال ۲۰: محل کارم فاقد سرویس ایاب و ذهاب است و مسئول مربوطه هزینه ایاب و ذهاب را به نرخ تاکسی نقداً پرداخت می‌نماید. در این صورت اگر بعضی از روزها پیاده یا با اتوبوس و یا وسیله شخصی خود یا همکاران تردد نمایم، دریافت هزینه ایاب و ذهاب چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲۰: اگر از وقت بیت‌المال صرف راه نشود و پیاده رفتن یا استفاده از اتوبوس توان کاری را کم نکند و موجب کاهش کارآمدی شما در محل کار نشود، دریافت هزینه

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۵۹

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۱

اشکال ندارد؛ البته اگر شرط نشده باشد که وجه پرداختی باید صرف کرایه و هزینه رفت و آمد شود و الاً شرعاً باید طبق شرط عمل شود.^۱

سوال ۲۱: گاهی برحسب ضرورت و برای انجام بهتر مأموریت، بودجه برنامه‌ای را در برنامه دیگر هزینه می‌کنیم. این اقدام از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲۱: صرف بودجه فقط در مواردی که برای آن منظور شده مجاز است و در غیر آن جایز نیست.^۲

سوال ۲۲: حدود مجاز استفاده شخصی از بیت‌المال را بیان فرمایید؟

پاسخ ۲۲: استفاده کارکنان از امکانات بیت‌المال در ساعات رسمی کار به مقدار متعارفی که مورد ضرورت و نیاز است و شرایط کاری بیانگر اذن به کارمندان در این مقدار از استفاده است اشکال ندارد و همچنین استفاده از امکانات بیت‌المال به اذن کسی که از نظر شرعی و قانونی حق اذن دارد بدون اشکال است.^۳

سوال ۲۳: آیا شرعاً می‌توان بودجه بیت‌المال را برای چاپ پیام تبریک یا تسلیت برای کارکنان، و همچنین بابت هزینه ایاب و ذهاب شرکت در مجالس آنان استفاده کرد؟

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۱

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۴

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۲

پاسخ ۲۳: جایز نیست مگر طبق مقررات و اذن کسی که شرعاً و قانوناً حق صدور مجوز را دارد.^۱

سوال ۲۴: جابه‌جایی اعتبارات مالی جهت راه‌اندازی امور سازمان چه حکمی دارد؟ آیا موجب ضمان است؟

پاسخ ۲۴: مصرف نمودن بودجه و اموال دولتی در غیر مواردی که اجازه داده شده جایز نیست و در حکم غصب و موجب ضمان می‌باشد، مگر آنکه با اجازه قانونی مسئول بالاتر باشد.^۲

سوال ۲۵: چندین سال است که مقداری از اموال مربوط به بیت المال نزد من است و اکنون می‌خواهم خود را بریء الذمه نمایم، وظیفه من چیست؟

پاسخ ۲۵: اگر آن چه که از اموال بیت المال نزد شماست، از اموال دولتی مختص به اداره خاصی از اداره‌های دولتی باشد باید در صورت امکان به همان اداره برگردانید و الا باید به خزانه عمومی دولت تحویل بدهید.^۳

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۲۲

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۲۵

۳. اجوبه الاستفتانات سوال ۱۹۵۵

سوال ۲۶: اینجانب اقدام به استفاده شخصی از بیت المال کرده ام، وظیفه من برای بریء الذمّه شدن چیست؟ استفاده شخصی از امکانات بیت المال تا چه حدی برای کارمندان جایز است؟ و در صورتی که با اذن مسئولین مربوطه باشد، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲۶: استفاده کارمندان از امکانات بیت المال در ساعات رسمی کار به مقدار متعارفی که مورد ضرورت و نیاز است و شرایط کاری بیانگر اذن به کارمندان در این مقدار از استفاده است، اشکال ندارد و همچنین استفاده از امکانات بیت المال با اذن کسی که از نظر شرعی و قانونی حق اذن دارد، بدون اشکال است. در نتیجه اگر تصرفات شخصی شما در بیت المال به یکی از دو صورت مذکور باشد، چیزی در این رابطه به عهده شما نیست، ولی اگر از اموال بیت المال استفاده غیر متعارف کرده باشید و یا بدون اذن کسی که حق اذن دارد، بیشتر از مقدار متعارف استفاده نمایید، ضامن آن هستید و باید عین آن را اگر موجود باشد به بیت المال برگردانید و اگر تلف شده باشد، باید عوض آن را بدهید و همچنین باید اجرة المثل استفاده از آن را هم در صورتی که اجرت داشته باشد به بیت المال بپردازید.^۱

سوال ۲۷: چاپ عکس و یا رایت سی‌دی شخصی با دستگاه‌های اداری چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲۷: موقوف به اجازه قانونی مسئولان مربوط است و در غیر این صورت جایز نیست.^۱

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۵۶

اضافه کردن مبلغ مالیات به فاکتور

سوال ۱: در یگان‌ها اقلامی خرید می‌گردد که به تعدادی از آنها مالیات تعلق می‌گیرد.

اگر مبلغ مالیات عیناً به فاکتور اضافه شود شرعاً چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: جایز نیست^۱

سوال ۲: اینجانب مسئول خرید در یکی از مراکز سپاه هستم. آیا می‌توانم اجناس

خریداری شده را با قیمت بالاتر محاسبه نمایم؟

پاسخ ۲: جایز نیست.^۲

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۵

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۵

اضافه کاری

سوال ۱: اگر کارمندی هرماه در حدود سی یا چهل ساعت در اداره اضافه کاری نماید، آیا جایز است مسئول اداره برای تشویق کارمندان، ساعات اضافه کاری آنان را دو برابر حساب کند، مثلاً هر ماه برای آنان صد و بیست ساعت محاسبه کند و در صورتی که اشکال داشته باشد، اجرتی که برای اضافه کاری های قبلی گرفته شده، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: نوشتن گزارش های غیر واقعی و دریافت پول در برابر ساعات اضافه ای که کاری در آنها انجام نشده، جایز نیست و واجب است پول های اضافه ای که کارمند مستحق دریافت آنها نبوده، بازگردانده شود؛ ولی اگر قانونی وجود داشته باشد که به مسئول اداره اجازه دهد تا ساعات اضافه کاری کارمندی را که اضافه کاری انجام داده، دو برابر نماید، جایز است این کار را انجام دهد و در این صورت، دریافت اجرت توسط کارمند طبق گزارشی که مسئول اداره از ساعات اضافه کاری او نوشته است، جایز است.^۱

سوال ۲: لطفاً نظر خود را در مورد دریافت اضافه کاری ساعتی که بسیاری از کارمندان دولت بدون انجام کار اضافی دریافت می دارند، اعلام فرمایید.

۱. ترجمه اجوبة الاستفتانات، خامنه ای، ص ۴۸۴، س ۱۹۷۶

پاسخ ۲: تابع مقررات است و در صورتی که در مقابل کار می دهند، بدون انجام کار، استحقاق ندارد.^۱

سوال ۳: به کارکنان ادارات دولتی نسبت به اضافه کاری در غیر ساعات اداری وجهی می پردازند، اگر اضافه کاری در خلال ساعات اداری انجام شود، آیا می توان وجه را دریافت کرد؟

پاسخ ۳: تابع مقررات دولت اسلامی است و انجام کارهای محوله در ساعات اداری، حقوق جداگانه ندارد.^۲

سوال ۴: برخی از کارمندان وظایف محوله خود را در ساعات اداری انجام نداده و بعد از ساعات اداری به آن می پردازند و در قبال آن اضافه حقوق دریافت می دارند. آیا این عمل جایز است؟

پاسخ ۴: جایز نیست.^۳

سوال ۵: در صورتی که کارفرما مبلغ حقوق کارگران را طوری در نظر گرفته باشد که خرج زندگی آنها را تأمین نکند و کارگران علی رغم اینکه کاری ندارند اضافه کاری بمانند

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۲، س ۱۴۱

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۲۶، س ۱۳۱

۳. استفتانات بهجت، ج ۳، ص ۳۰۵، س ۴۳۶۶

با توجه به اینکه در آن ساعات کاری انجام نمی‌دهند، آیا حقوق مربوط به اضافه‌کاری حلال است و مشکلی ندارد؟

پاسخ ۵: در مفروض سؤال اضافه‌کاری وجه شرعی ندارد و حقوق و مزدی که بابت آن دریافت می‌شود اشکال دارد^۱.

سوال ۶: پرداخت اضافه‌کاری، اضافه بر کارکرد نفر در سازمان که بیشتر جنبه تشویقی دارد و بنا به تدبیر مسئول و یا فرمانده صورت می‌گیرد آیا جایز است؟

پاسخ ۶: بستگی به ضوابط و مقررات و اختیارات قانونی مسئول یا فرمانده دارد و تخلف از آن جایز نیست^۲.

سوال ۷: پرداخت اضافه‌کاری، اضافه بر کارکرد نفر در سازمان که بیشتر جنبه تشویقی دارد و بنا به تدبیر مسئول و یا فرمانده صورت می‌گیرد آیا جایز است؟

پاسخ ۷: بستگی به ضوابط و مقررات و اختیارات قانونی مسئول یا فرمانده دارد و تخلف از آن جایز نیست^۳.

۱. اجوبة الاستفتانات، س ۱۹۸۱

۲. اجوبة الاستفتانات، س ۱۹۷۵

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۲۰

سوال ۸: من گاهی به دلیل حجم بالای کار حدود نیم ساعت تا یک ساعت در ساعت اداری استراحت می‌کنم و بعد از ظهر به همین میزان از ساعت اضافه‌کاری خود کم می‌کنم آیا این کار اشکال دارد؟

پاسخ ۸: اگر با اجازه قانونی فرمانده یا مسئول بالاتر باشد اشکال ندارد و در غیر این صورت جایز نیست.^۱

سوال ۹: اینجانب برای انجام وظایف محوله، در برخی روزها اضافه‌کاری می‌نمایم. در هر يك از روزهای مذکور، ساعتی جهت اقامه نماز، صرف ناهار و... سپری می‌گردد. آیا باید ساعات صرف‌شده در امور مذکور را از میزان اضافه‌کاری کسر نمود؟ اگر کارمندی، برخلاف نظر مقامات مافوق، این ساعات را از مجموع ساعات اضافه‌کاری ماهیانه کسر ننماید، عمل او از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۹: ملاک در این‌گونه امور، قانون و مقررات مربوطه می‌باشد و باید طبق آن عمل شود.^۲

سوال ۱۰: در یگان ما در هفته سه یا چهار روز ما را به حسینیه می‌برند و کلاس‌ها و برنامه‌های گوناگونی اجرا می‌کنند و برخی از کارها در ساعت اداری صورت نمی‌گیرد و

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۲

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۲

آن وقت مجبور هستیم که پس از ساعت اداری کارها را انجام بدهیم، که قاعدتاً اضافه کاری بگیریم، حکم آن چیست؟

پاسخ ۱۰: در فرض سؤال اگر برنامه فرهنگی یا آموزشی مصوّب باشد اشکال ندارد^۱.

سوال ۱۱: همه دستگاه‌های دولتی يك سرانه اضافه‌کاري ماهیانه ۸۵ ساعت دارند [درحالی] که عملاً درصد زیادی از کارمندان اضافه‌کاري ندارند، ولي مسئولان مربوط می‌گویند چون در بودجه منظور شده، در واقع برای ترمیم حقوق است و برای کارمند ارشد تا پایین، متوسط از ۶۰ تا ۱۷۰ ساعت به صورت ماهیانه لحاظ می‌کنند و در اختیار مدیر می‌باشد. اگر در سپاه سرانه اضافه‌کاري وجود دارد، آیا به صورت تشویقی در اختیار فرماندهان، برای رفع مشکلات کارکنان، نمی‌شود از آن استفاده نمود؟

پاسخ ۱۱: تابع مقررات است و در صورتی که سرانه یادشده را در مقابل کار می‌دهند، کسی بدون انجام دادن کار استحقاق آن را ندارد^۲.

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۵۶

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۵۶

امربه معروف و نهی از منکر

سوال ۱: تکلیف آن دسته از کارکنان ادارات و مؤسسات که احیاناً در محل کار خود با خلاف‌های مختلف اداری و شرعی از سوی مسئولین مافوق خود مواجه می‌گردند، چیست؟ و آیا در صورتی که فرد توسط مسئول و یا مسئولین مافوق مورد اذیت و آزار و تهدید قرار می‌گیرد تکلیف از وی ساقط می‌شود یا خیر؟

پاسخ ۱: اگر شرایط امر به معروف و نهی از منکر جمع باشد وظیفه آنان امر به معروف و نهی از منکر است وگرنه تکلیفی از این بابت ندارند، البته اگر موضوع مهم و مؤثر در اداره باشد موظفند آن را به مسئولین بالاتر اطلاع دهند.^۱

سوال ۲: بعضی از کارمندان ادارات، افراد مراجعه کننده را ناراضی و اذیت می‌نمایند، یا پارتی‌بازی می‌کنند، آیا می‌توان معایب آنها را به دیگران گفت؟

پاسخ ۲: اگر ایراد قانونی در بین باشد، باید به مسئولین ذی‌ربط برای پیگیری و رفع اشکال در میان بگذارند. صحبت‌های غیابی و تضعیف ادارات و مسئولین صورت شرعی ندارد.^۲

۱. اجوبة الاستفتانات، ص ۳۳۰، س ۱۱۰۷

۲. مجله ندای جمعه، ش ۴، ص ۲۱، س ۴۵

سوال: افرادی در ادارات هستند که انسان احساس می‌کند که با انقلاب میانه‌ای ندارند و فقط ظاهر خود را عوض کرده و احتمالاً گاهی اوقات هم کارشکنی می‌کنند، آیا معرفی این طور افراد به مقامات ذی صلاح مملکت از نظر شرعی اشکال ندارد؟

پاسخ ۳: در صورتی که کارشکنی بکند، بعد از ارشاد، معرفی او اشکال ندارد.^۱

سوال: اگر مدیر و مسئول مربوط، گزارش غیبت کارمند را نداد و به او گفت من گزارش نمی‌دهم، اما مسئولیت شرعی آن به گردن خودت باشد، آیا با این بیان سلب مسئولیت از مدیر می‌شود یا خیر؟

پاسخ ۳: سلب مسئولیت از مدیر نمی‌شود.^۲

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۴۸۴، س ۷.

۲ - محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/بر اساس فتاوی‌ای امام‌خامنه‌ای، ص ۶۵

انجام کار غیر موطن در وقت اداری

پرداختن به کارهای شخصی در وقت اداری، در صورتی که بر خلاف مقررات استخدامی و مانع خدمت رسانی به ارباب رجوع باشد، نه تنها جایز نیست بلکه در قبال وقتی که صرف کارهای شخصی شده است، نمی‌توان حقوقی دریافت نمود و چنانچه در گذشته حقوقی دریافت کرده باشد، ضامن است و باید برگرداند.

سوال ۱: راننده ادارات دولتی و غیره به مأموریت می‌رود، در برگشتن در بین راه به مدت پانزده دقیقه به منزل می‌رود تا به پدر و مادر خود سر بزند، آیا اشکال دارد؟

پاسخ ۱: تابع مقررات است و با اجازه مسئولین مربوطه، بی‌اشکال است.^۱

سوال ۲: اگر کارمند در محل کار خود در اداره، ساعات بی‌کاری زیادی داشته باشد و مجاز نباشد که در این ساعات از بخش‌های دیگر کار کند، آیا جایز است در اوقات بیکاری کارهای شخصی مربوط به خودش را انجام دهد؟

پاسخ ۲: اقدام به انجام کارهای شخصی در اثنای کار، در محل کار، تابع مقررات و اجازه قانونی مسئول مربوطه است.^۲

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۲، ص ۲۱۷، س ۵۵

۲. ترجمه اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۶۸۲، س ۱۹۷۲

سوال ۳: آیا کارمند در ساعات اداری مجاز است که کارهای شورای مساجد و یا تعاونی‌ها را در مسجد انجام دهد و به صورت مأمور خدمت، در محل‌های مذکور خدمت نماید؟

پاسخ ۳: بستگی به مقررات اداره دارد.^۱

سوال ۴: کارمند دولت جمهوری اسلامی گاهی از محل خدمت، بدون اجازه آن سازمان در تشییع جنازه یا مجلس ختم شرکت می‌کند، حقوقش چه صورت دارد؟

پاسخ ۴: اگر از وظیفه کوتاهی نموده، به مقداری که کوتاهی کرده، مدیون است.^۲

سوال ۵: آیا جایز است در ساعات اداری که مراجعه کننده نداشته و بیکار می‌باشیم از وقت خود جهت درس خواندن و کسب علم استفاده نماییم؟

پاسخ ۵: هرگاه هیچ وظیفه‌ای در آن ساعت ندارید، درس خواندن و مانند آن مانعی ندارد.^۳

امام خمینی (ره): تابع مقررات اداره و نهاد مذکور است.^۴

تبریزی: در صورتی که مخالف مقررات مربوطه باشد جایز نیست.^۱

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۳۲، س ۱۴۶

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۳۱، س ۱۴۵

۳. استفتانات مکارم، ج ۱، ص ۵۲۶، س ۱۷۲۹

۴. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۵۳۲، س ۱۴۹

سوال ۶: اگر بخواهیم یک فایل را به مدت چند دقیقه توسط فلش از کامپیوتر محل کار به کامپیوتر منزل ببریم و این فایل هم هیچ ربطی به کار سازمانی نداشته باشد (مثلاً یک فیلم یا مداحی باشد) چه حکمی دارد و در صورت انجام چنین کاری چه جبرانی باید صورت گیرد؟

پاسخ ۶: در صورتی که با اجازه فرمانده یا مسئول دارای اختیار قانونی باشد جایز و در غیر این صورت جایز نیست و اگر خسارت و تلفی عارض شود، شخص استفاده کننده ضامن است.^۲

سوال ۷: از طرف نهادهای مربوطه ماشین هایی در اختیار مدیران مؤسسات و مسئولین نظامی قرار می گیرد تا از آن ها در امور اداری استفاده کنند، آیا شرعاً جایز است از آن ها برای کارهای شخصی و غیراداری استفاده شود؟

پاسخ ۷: جایز نیست مدیران و مسئولین و سایر کارمندان در هیچ یک از اموال دولتی تصرفات شخصی کنند مگر آن که با اجازه قانونی نهاد مربوطه باشد.^۳

سوال ۸: اگر بعضی از مسئولین از بودجه ای که جهت خرید غذا و میوه برای میهمانهای رسمی اداری در اختیار آنان گذاشته می شود، سوءاستفاده کنند و آن را در موارد دیگری مصرف نمایند، این کار چه حکمی دارد؟

۱. استفتانات تبریزی، س ۱۳۰۲

۲ - محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۲۵

۳. اجوبه الاستفتانات رهبری سوال ۱۹۶۵

پاسخ ۸: مصرف نمودن اموال دولتی در غیر مواردی که اجازه داده شده، در حکم غصب است و موجب ضمان می باشد، مگر آن که با اجازه قانونی مقام مسئول بالاتر صورت بگیرد.^۱

سوال ۹: کسی که برخلاف مقررات قانونی از اموال دولتی استفاده شخصی یا غیرشخصی نموده، تکلیف شرعی او چیست؟

پاسخ ۹: استفاده از اموال دولتی برخلاف مقررات، موجب ضمان است و باید عوض آن را به صندوق همان بخش واریز نماید.^۲

سوال ۱۰: کسی که به یک سازمان دولتی بدهی دارد (مثلا از تلفن آن سازمان برای کار خصوصی استفاده کرده و نظیر آن)، آیا می تواند آن بدهی را به سازمان دیگری که آن هم دولتی است، پردازد؟

پاسخ ۱۰: باید به همان سازمانی که به آن بدهکار است، رد کند.^۳

سوال ۱۱: آیا افراد شاغل در ادارات و مؤسسات دولتی که وسایل و امکانات دولت در اختیارشان است، می توانند با تأمین هزینه مصرفی؛ مانند سوخت اتومبیل، از پول شخصی خود، از این امکانات جهت کار شخصی استفاده نمایند؟

۱. اجوبه الاستفتانات رهبری سوال ۱۹۶۶

۲. اجوبه الاستفتانات رهبری سوال ۱۹۸۷

۳. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای، ص ۲۷

پاسخ ۱۱: تابع مقررات دولت اسلامی است؛ بدون اجازه قانونی مسئولین مربوطه جایز نیست.^۱

سوال ۱۲: در بعضی از ادارات دولتی مرسوم است که هر کس از تلفن دولتی استفاده شخصی کند، پنجاه ریال در صندوق مخصوصی واریز می کند؛ آیا این کار اشکال دارد؟

پاسخ ۱۲: با اجازه مسئولین مربوطه اشکال ندارد.^۲

سوال: بعضی تصرفات جزئی در اموال دولتی که متعارف است و مسئولان ادارات دولتی هم از آن نهی نمی کنند؛ (مانند یادداشت کردن امور شخصی به وسیله خودکار و کاغذ دولتی یا درست کردن چای و مانند آن) چه حکمی دارد؟.

پاسخ: تصرفات جزئی متعارف مانع ندارد.^۳

سوال ۱۳: آیا افراد شاغل در ادارات و مؤسسات دولتی که وسایل و امکانات دولتی مثل ماشین در اختیارشان است می توانند (با تأمین هزینه مصرفی مانند سوخت اتومبیل، از پول شخصی خود) از این امکانات برای کار شخصی استفاده نمایند؟

۱. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۲۹

۲. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۳۵

۳. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۳۵

پاسخ ۱۳: تابع مقررات نظام اسلامی است و بدون اجازه قانونی مسئولان مربوط، جایز نیست.^۱

سوال ۱۴: کارکنان مجوز شرعی و قانونی دارند در صورتی که هزینه پرداخت نمایند از امکانات سازمان (بیت‌المال) استفاده نمایند؟ (به‌طور مثال: تلفن، تایپ، کپی کاغذ و قلم و...)

پاسخ ۱۴: در صورتی که مقررات و ضوابط چنین اجازه‌ای داده باشد اشکال ندارد.^۲

سوال ۱۵: معمولاً برای انجام بازرسی از رده‌ها، وسیله نقلیه در اختیار بازرسان قرار داده می‌شود. آیا فردی که ماشین سازمانی در اختیار اوست، این اجازه را دارد که در مسیر مأموریت، خرید شخصی خود را انجام دهد و داخل ماشین بگذارد؟

پاسخ ۱۵: اگر با اجازه فرمانده یا مسئول مافوق که اختیار قانونی چنین کاری را داشته باشد انجام گیرد و به انجام مأموریت اخلاقی عارض نشود، اشکال ندارد.^۳

سوال ۱۶: چیزی را از محل کار فردی برداشتن و بعد گزارش دادن، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۶: اگر جنبه تربیتی و آموزشی داشته باشد و به منظور پیشگیری از سستی و سهل‌انگاری در انجام تکالیف و مأموریت‌های سازمانی باشد اشکال ندارد.^۱

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۵

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۵

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۵۲

سوال ۱۷: آیا افرادی که مسئولیت دارند، می‌توانند از خودرویی سازمانی در امور شخصی استفاده کنند یا خیر؟

پاسخ ۱۷: هرگونه استفاده از اموال دولتی باید طبق مقررات اداره باشد و در این مورد هم اگر با اجازه مسئول مربوطه که اختیار دارد باشد، مانعی ندارد وگرنه جایز نیست و موجب ضمان است.^۲

سوال ۱۸: اگر با وسیله نقلیه سازمانی در حال مأموریت و یا برگشتن به منزل برای خرید لوازم شخصی اقدام کنم چه حکمی دارد و در صورت انجام دادن این مورد، جبران آن به چه صورت است؟

پاسخ ۱۸: تابع مقررات است و بدون اجازه قانونی جایز نیست.

سوال ۱۹: اگر انسان از طریق دوستان، همکاران و بستگان خود که در مجموعه سازمان مشغول به کار هستند و اختیاراتی دارند از امکانات در اختیار آنها استفاده کند چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۹: استفاده از امکانات سازمانی تابع ضوابط و مقررات خاص خود می‌باشد تخلف از آن در حکم غضب و موجب ضمان است.^۳

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۹

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۸

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۴

سوال ۲۰: متأسفانه در گذشته از اموال واحد محل کارم استفاده شخصی نموده‌ام و در حال حاضر دسترسی به آن واحد برای برگرداندن بدهی ندارم، لطفاً بفرمایید وظیفه‌ام چیست؟

پاسخ ۲۰: در صورت عدم دسترسی به واحد مربوط مبلغ مورد نظر را به حساب همان واحد یگان واریز نمایید^۱

سوال ۲۱: برخی افراد یا مسئولان در ادارات یا ارگان‌ها و مراکز نظامی، فقط به خاطر اینکه صبح زودتر از دیگران به محل کار آمده و دیرتر از همه از کار مرخص می‌شوند، از امکانات بیت‌المال استفاده شخصی می‌کنند و جواز استفاده از این وسایل را بیشتر کار کردن در اداره توجیه می‌نمایند. از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲۱: استفاده شخصی از امکانات بیت‌المال مجاز نیست، مگر با مجوز قانونی^۲

سوال ۲۲: بعضی اشخاص یا افراد وسائل نقلیه بیت‌المال را در امور شخصی مثل: مسافرت خانوادگی، رفت و آمد زن و فرزند و سایر کارهای شخصی استفاده می‌کنند. از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲۲: جایز نیست^۳.

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۴

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۵

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۵

سوال ۲۳: استفاده از خودکار محل کار و بردن آن به منزل و در مقابل خودکاري تهیه و

به جاي آن گذاشته شود آیا اشکال شرعي دارد و از حیث مدیوني چگونه خواهد بود؟

پاسخ ۲۳: استفاده از بیت المال بدون اذن مسؤل شرعي و قانوني جایز نیست. در فرض

سؤال چون مثلش را جایگزین کرده برئ الذمه شده است.^۱

سوال ۲۴: اگر شخصي جهت ملاقات يکي از دوستانش به اداره محل خدمت او برود و

از آب، برق، لوازم تحریر، وسایل نقلیه یا وسایل دیگری که متعلق به آن اداره است

استفاده کند، آیا از نظر شرعي اشکال دارد؟ و همچنین نماز خواندن و وضو گرفتن با آب

آنجا چه صورت دارد؟

پاسخ ۲۴: تابع مقررات اداره است و چنانچه خلاف مقررات باشد جایز نیست.

سوال ۲۵: شستن ماشین شخصي با آب داخل سازمان یا ریختن آب در داخل رادیاتور

جایز است یا خیر؟

پاسخ ۲۵: هرگونه استفاده از اموال دولتي باید طبق مقررات اداره باشد و چنانچه خلاف

آن باشد جایز نیست، مگر استفاده‌هاي جزئي در حدّ متعارف که مورد ضرورت و نیاز

است و شرایط کاري بیانگر اذن به کارمندان در این مقدار است اشکال ندارد.^۲

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالي/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای، ص ۴۴

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالي/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای، ص ۴۶

سوال ۲۶: اگر نیاز به یک برگ ۴ A در محل کار پیدا کردیم آیا می‌توانیم از آن استفاده نموده، بعد یکی دیگر را به جای آن جایگزین کنیم؟
پاسخ ۲۶: با اجازه مسئول مربوطه اشکال ندارد.^۱

سوال ۲۷: استفاده و بردن وسایل اداره مانند آچار و پیچ گوشتی و... به منزل برای استفاده شخصی و برگرداندن مجدد آن وسایل چه حکمی دارد؟

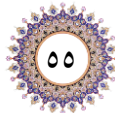
پاسخ ۲۷: هرگونه استفاده از اموال دولتی باید طبق مقررات اداره باشد و چنانچه خلاف مقررات باشد جایز نیست، مگر استفاده‌های جزئی در حد متعارف که مورد ضرورت و نیاز است و شرایط کاری بیانگر اذن به کارمندان در این مقدار است اشکال ندارد.^۲

سوال ۲۸: استفاده از برق ساختمان اداری جهت شارژ تلفن همراه چه حکمی دارد؟
پاسخ ۲۸: تصرفات جزئی مانع ندارد.^۳

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۶

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۴

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۴

میت المال

پاسخ ۲: دریافت مبلغی به عنوان درصد از کارافتادگی که توسط تیم پزشکی مأمور معاینه، معین شده و به شما پرداخت می شود اشکال ندارد مگر آن که یقین داشته باشید که از نظر قانونی استحقاق دریافت آن را ندارید^۱.

سوال ۳: مبلغی معادل دو ماه حقوق ماهانه ام را بر اثر اشتباه از حسابدار دریافت کردم و مسئول مؤسسه را هم مطلع نمودم، ولی مبلغ اضافی را برنگرداندم و در حال حاضر حدود چهار سال از آن می گذرد، با توجه به این که جزء بودجه مالی سالانه مؤسسات دولتی است، چگونه می توانم آن مبلغ را به حساب مؤسسه برگردانم؟

پاسخ ۳: اشتباه حسابدار مجوز قانونی برای دریافت مبلغی بیشتر از مقدار مورد استحقاق نیست و واجب است مبلغ اضافی را به آن مؤسسه برگردانید هرچند جزء بودجه سال قبل آن باشد^۲.

سوال ۴: براساس مقررات، مجروحین جنگی که درصد از کارافتادگی آنان بیشتر از ۲۵٪ است، می توانند از تسهیلات دریافت وام از مؤسسه استفاده کنند، آیا کسی که درصد معلولیت و از کارافتادگی او کمتر از این مقدار است، می تواند از این تسهیلات

۱. استفتانات رهبری مساله ۱۹۵۷

۲. استفتانات رهبری مساله ۱۹۵۸

استفاده کند؟ و اگر از آن ها استفاده کرد و مبلغی از مؤسسه وام گرفت، آیا جایز است در آن تصرف کند؟

پاسخ ۴: کسی که شرایط دریافت وام از بیت المال را ندارد، جایز نیست به اعتبار آن شرایط و مزایا از بیت المال وام بگیرد و اگر به این عنوان چیزی دریافت کرد، تصرف در آن جایز نیست^۱.

سوال ۵: اینجانب اقدام به استفاده شخصی از بیت المال کرده‌ام، وظیفه من برای برئ‌الذمه شدن چیست؟ استفاده شخصی از امکانات بیت‌المال تا چه حدی برای کارمندان جایز است؟ و در صورتی که با اذن مسئولین مربوطه باشد، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۵: استفاده کارمندان از امکانات بیت‌المال در ساعات رسمی کار به مقدار متعارفی که مورد ضرورت و نیاز است و شرایط کاری بیانگر اذن به کارمندان در این مقدار از استفاده است، اشکال ندارد و همچنین استفاده از امکانات بیت‌المال با اذن کسی که از نظر شرعی و قانونی حق اذن دارد، بدون اشکال است. در نتیجه اگر تصرفات شخصی شما در بیت‌المال به یکی از دو صورت مذکور باشد، چیزی در این رابطه به عهده شما نیست، ولی اگر از اموال بیت‌المال استفاده غیر متعارف کرده باشید و یا بدون اذن کسی که حق اذن دارد، بیشتر از مقدار متعارف استفاده نمایید، ضامن آن

هستید و باید عین آن را اگر موجود باشد به بیت المال برگردانید و اگر تلف شده باشد، باید عوض آن را بدهید و همچنین باید اجرت المثل استفاده از آن را هم در صورتی که اجرت داشته باشد به بیت المال بپردازید.^۱

سوال ۶: اگر در ساعات اداری به مرخصی رفتیم و یا احیاناً استراحت کردیم و در مجموع این مدت را در مرخصی ساعتی محاسبه کردیم و با توجه به اینکه طبق مقررات کارگزینی اگر نیرو بیش از هشت ساعت از مرخصی ساعتی استفاده کرد و مدت مربوطه را هم در برگه آخر ماه قید کرد لکن احیاناً کارگزینی این مدت مازاد را در مرخصی استحقاقی محاسبه نکرد و از کل مرخصی سال کم نکرد در اینجا تکلیف نیرویی که از موضوع اطلاع ندارد و موضوع را به کارگزینی رسانده چیست؟

پاسخ ۶: در فرض سؤال اگر نیرو از عدم محاسبه کارگزینی اطلاع پیدا نکند تکلیفی ندارد، ولی اگر اطلاع پیدا کند موظف است به کارگزینی مراجعه و موضوع را گزارش نماید.^۲

سوال ۷: در ساعات اداری و با وسیله اداری کارهای عام المنفعه و خدمت به مردم چه حکمی دارد آیا اشکال شرعی دارد یاخیر؟

۱. استفتانات رهبری سوال ۱۹۸۷

۲. استفتانات رهبری سوال ۱۹۸۸

پاسخ ۷: هرگونه استفاده از اموال دولتی و وقت اداری باید طبق مقررات اداره و سازمان باشد، و در تخلف از مقررات و ضوابط فرقی بین امور شخصی و عام المنفعه وجود ندارد. هر دو شکل آن حرام و موجب ضمان است.^۱

سوال ۸: آیا چیدن میوه از درختان محوطه سازمان برای خوردن، نیاز به اجازه مسئولین مربوط دارد یا خیر؟

پاسخ ۸: اگر درخت در مسیر راه باشد، می‌شود از میوه آن برای خوردن در همانجا استفاده کرد، بشرط آنکه از حد احتیاج برای خوردن تجاوز نکند.^۲

سوال ۹: آوردن فرزندان به محل کار توسط کارکنان و استفاده آنان از امکانات بیت‌المال (صرف غذا، چایی، تلفن) و سایر امکانات در محل کار چه حکمی دارد؟

پاسخ ۹: تابع ضوابط و مقررات سازمانی است و چنانچه استفاده در حد متعارف و با اذن باشد اشکال ندارد.^۳

سوال ۱۰: آیا مسئولان توزیع می‌توانند هرچه موجودی دارند برای اینکه برگشت نخورد به هر صورت که صلاح می‌دانند مصرف کنند؟

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۴

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۶

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۶

پاسخ ۱۰: به اندازه نیاز و براساس مقررات اشکال ندارد، ولی مصرف بیهوده و بدون دلیل مصداق اسراف و اتلاف در بیت‌المال و گاهی موجب ضمان است.^۱

سوال ۱۱: امروزه تمام اطاق‌ها مجهز به سیستم رایانه است؛ آیا افراد می‌توانند از آن برای تایپ، رایت، تکثیر و آموزش شخصی استفاده نمایند؟

پاسخ ۱۲: هرگونه تصرف و استفاده از امکانات سازمان و بیت‌المال تابع ضوابط و مقررات مربوطه می‌باشد و تخلف از آن در حکم غصب و موجب ضمان است.^۲

سوال ۱۳: لطفاً حکم شرعی ایجاد خسارت به اموال بیت‌المال را که ناشی از عدم نگهداری صحیح آن‌ها بوده است، بفرمایید؟

پاسخ ۱۴: هرگونه کوتاهی در نگهداری از بیت‌المال جایز نبوده، در صورت خسارت، فرد مقصر ضامن است.^۳

سوال ۱۴: در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی امکاناتی مانند غذا و لوازم مورد نیاز دانشگاهی به دانشجویان داده می‌شود که توسط وزارت بازرگانی و مؤسسات دیگر به دانشجویان مشغول به تحصیل در آن دانشگاه اختصاص یافته است، آیا توزیع آن‌ها بین سایر کارمندان مشغول به کار در دانشگاه نیز جایز است؟

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه فقه سازمانی احکام آحاد و پشتیبانی براساس فتاوی‌ای امام‌خامنه‌ای، ص ۲۲

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام اداری-نظامی: بر اساس فتاوی‌ای امام‌خامنه‌ای، ص ۳۴

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه فقه سازمانی احکام آحاد و پشتیبانی براساس فتاوی‌ای امام‌خامنه‌ای، ص ۲۲

پاسخ ۱۴: توزیع نیازمندی های مورد مصرف و مختص به دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه بین سایر اشخاصی که در آن جا کار می کنند، جایز نیست^۱.

سوال ۱۵: با عنایت به اینکه عده ای از مسئولان محترم اداره های پشتیبانی، بنا به صلاح دید خود، جهت پیشبرد اهداف فرهنگ اسلامی، از امکانات اداره تحت مدیریت خود، در اختیار مؤسسه یا ارگان دولتی دیگری که دچار کمبود امکانات و بودجه است، قرار می دهند. نظر مبارك حضرت عالی در مورد این گونه اقدامات چیست؟

پاسخ ۱۵: استفاده از امکانات اداره باید طبق مقررات اداره باشد و حتی مدیر اداره هم باید طبق مقررات و اختیارات قانونی خود عمل کند.^۲

۱. استفتانات رهبری سوال ۱۹۶۴

۲. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه فقه سازمانی احکام آحاد و پشتیبانی براساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۳۴

تخلف از مافوق

سوال ۱: اگر کارکنان ادارات و مؤسسات در محل کار خود، ارتکاب تخلفات اداری و شرعی را توسط مسئولین مافوق مشاهده کنند، چه وظیفه‌ای دارند؟

اگر کارمندی خوف داشته باشد که در صورت مبادرت به نهی از منکر، ضرری از طرف مسئولین بالاتر متوجه او شود، آیا تکلیف از او ساقط است؟

پاسخ ۱: اگر شرایط امر به معروف و نهی از منکر وجود داشته باشد، باید امر به معروف و نهی از منکر کنند، در غیر این صورت تکلیفی در آن مورد ندارند. همچنین با وجود خوف ضرر هم تکلیف از آنان ساقط می‌شود؛ این حکم در مواردی است که حکومت اسلامی حاکم نباشد. ولی با وجود حکومت اسلامی که اهتمام به اجرای این فریضه الهی دارد، بر کسی که قادر به امر به معروف و نهی از منکر نیست، واجب است که نهادهای مربوطه را که از طرف حکومت برای این کار اختصاص یافته‌اند، مطلع نماید و تا کنده شدن ریشه‌های فاسد که فاسد آور هم هستند، موضوع را پیگیری کند.^۱

پورسانت

سوال ۱: همانطوری که مستحضر هستید اخیراً در بازارها باب شده است، بازاریان و مغازه‌داران به مأموران خرید و کارپردازان دولت که از طرف مؤسسات و ادارات دولتی مأمور خرید جنس هستند مبلغی به عنوان پورسانت، شیرینی، هدیه و ... پرداخت می‌نمایند. این از لحاظ شرعی چه صورتی دارد؟ توضیح بیشتر این که مأمور خرید وارد بازار می‌شود و جنسی را به مبلغ هزار تومان می‌خرد و فاکتور اخذ می‌نماید. ولی این مأمور خرید با هماهنگی فروشنده و مغازه‌دار، نهصد تومان به فروشنده می‌پردازد و الباقی را برای خودش بر می‌دارد. البته این را خود مغازه‌دار تخفیف می‌دهد و می‌گوید: آقای مأمور خرید، این شیرینی تو است. این از لحاظ شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: هرگونه تخفیف در جنسی که برای دولت خریداری می‌شود متعلق به دولت است و مأمور خرید حقی در آن ندارد و تهیه و تنظیم صورت غیر واقعی خریده‌ها در این معاملات حرام و پولی که از این راه داده و گرفته می‌شود، نامشروع است.^۱

سوال ۲: معمولاً از طرف صاحبان فروشگاه‌های بزرگ، به مأموران خرید شرکت‌های تعاونی فرهنگیان و مراکز یا مسئولان خرید تجهیزات آموزشی و ... پس از خرید اجناس مورد نیاز، یک یا چند قلم کالا تحت عنوان پورسانت‌اژ به شخص خریدار اهدا می‌شود که جنبه تبلیغی و جذب مشتری دارد، خریدار هم طبعاً اقدام به تصرف آن می‌نماید. آیا

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام سازندگی / بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۳

از نظر شرعی کالای مورد نظر از آن خریدار می‌باشد یا به اداره و مؤسسه متبوعه تعلق دارد؟

پاسخ ۲: موارد مختلف است. اگر به حساب خرید از فروشگاه به خریدار می‌دهند، کسی که مأمور خرید دولتی است باید کالاهایی را که فروشگاه به حساب خرید از طرف اداره به او پیشکش داده است به اداره مربوطه‌ای که از طرف آن خرید کرده، تحویل بدهد.^۱

سوال ۳: با در نظر گرفتن این مطلب که کالاهای دولتی با پولی که از بودجه دولت است خریداری می‌شوند، آیا جایز است شرکت یا کارخانه یا اداره ای که بودجه دولتی دارد لوازم و مواد اولیه و کالاهای مورد نیاز خود را از شرکت یا کارخانه یا اداره ای خریداری کند که بودجه او هم از اموال دولت است

پاسخ ۳: اگر معامله بر طبق ضوابط شرعی و مقررات قانونی صورت بگیرد، اشکال ندارد.^۲

سوال ۴: گاهی اوقات برای سازمان خرید می‌کنم و فروشنده فاکتور را می‌نویسد، ولی پس از بستن فاکتور تخفیف می‌دهد؛ آن مبلغی که تخفیف داده شده توسط فروشنده

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام سازندگی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای، ص ۴۳

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام سازندگی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای ص ۴۵

باید به سازمان عودت داده شود یا می‌توانم به‌عنوان خریدار تخفیف‌گیرنده برای خودم بردارم؟

پاسخ ۴: باید به سازمان برگردانید و هیچ‌گونه سودجویی شخصی جایز نیست!

۱. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام سازندگی / بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۴۴

نخاست به بیت المال

سوال ۱: اگر در حین انجام وظیفه توسط کارمند متعهد و مسئول که مشغول رفع خرابی از سیستمی متعلق به دولت است، خسارتی بر قسمتی از دستگاه وارد شود و قسمتی از آن بسوزد، با توجه به آن که کاملاً مشخص و محرز است که شخص نامبرده سعی خود را نموده، هیچ گونه غرض و اهمال کاری در بین نبوده است، آیا خسارت آن به عهده کارمند است یا خیر؟

پاسخ ۱: اگر خسارت را او بر دستگاه وارد نکرده ضامن نیست، ولی اگر او خسارت زده، ضامن است.^۱

سوال ۲: بنده به سمتی جدید منصوب شده‌ام که به دلیل ناآشنا بودن با قسمتی از کار مقداری کاغذ را خراب کرده و اشتباهی پرینت گرفتم، آیا باید خسارت آن را به بیت‌المال پردازم؟

پاسخ ۲: تابع مقررات سازمان مربوط است.^۲

سوال ۳: راننده وسیله نقلیه سپاه هستم که به دلیل تصادف با خودروی دیگر، کارشناس بیمه مبلغ خسارات را تعیین نمود و آن را دریافت کردم، پس از تعمیر خودرو مبلغی اضافه مانده است. حکم شرعی مبلغ اضافه و تکلیف من چیست؟

۱. اجوبه الاستفتانات سوال ۱۹۷۰

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای، ص ۵۶

پاسخ ۳: نظر کارشناس بیمه در تشخیص خسارات وارده ملاک است و مبلغ اضافه به مالک خودرو تعلق دارد که در فرض مذکور مبلغ اضافه باید به سپاه برگردد.^۱

سوال ۴: اگر قیمت جنسی بیش از عرف بازار به اداره پیشنهاد شود و در قرارداد منعقد شود، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۴: اگر بیش از قیمت عادلانه بازار باشد یا به کمتر از آن بتوان جنس را از بازار تهیه نمود، در این صورت، اصل قراردادی که نماینده خرید منعقد ساخته باطل است.^۲

۱. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای، ص ۵۸

۲. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام سازندگی/ بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای ص ۳۳

خرید و فروش خلاف مقررات

سوال ۱: اموالی که بعضی از فروشندگان به مأموران خرید ادارات یا شرکتها بدون آن که آنها را به قیمت تثبیت شده اضافه کنند، به خاطر برقرار کردن ارتباط می‌پردازند، نسبت به فروشنده و نسبت به مأمور چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱: پرداخت این اموال توسط فروشنده به مأمور خرید جایز نیست و برای مأمور هم دریافت آنها جایز نیست و آنچه که دریافت می‌کند باید به اداره یا شرکتی که مأمور خرید آن است، تسلیم کند.^۱

سوال ۲: آیا کارمند یا کارگر شرکت دولتی یا خصوصی که وظیفه‌اش وکالت در تأمین نیازهای اداره یا شرکت از مکان‌های فروش است، می‌تواند بر کسی که کالاهای مورد نیاز را می‌فروشد، شرط کند که درصدی از سود حاصل از خرید، از آن او باشد؟ آیا دریافت این سود برای او جایز است؟ در صورتی که مسئول مافوق چنین شرطی را اجازه دهد چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲: این شرط از طرف کارمند صحیح نبوده و او نمی‌تواند سودی را که به نفع خود شرط کرده، دریافت کند و مسئول بالاتر هم حق اجازه چنین شرطی را نداشته و اجازه او در این باره اثری ندارد.^۲

۱. اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۵۷، س ۱۶۴

۲. اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۵۷، س ۱۶۵

سوال ۳: اگر کسی از طرف اداره یا شرکت، وکیل در خرید مایحتاج است، کالایی را که در بازار قیمت معینی دارد، به طمع دریافت کمک مالی از فروشنده به قیمت بالاتری بخرد، آیا این خرید صحیح است؟ و یا جایز است که از فروشنده به علت این کار، کمک دریافت کند؟

پاسخ ۳: اگر کالا را به قیمتی بیشتر از قیمت عادلانه بازار بخرد و یا خریداری و تهیه آن از بازار به قیمت کمتر برای او امکان داشته باشد، اصل عقدی که به قیمت بالاتر منعقد کرده، فصولی است و متوقف بر اجازه مسئول قانونی مربوطه است و به هر حال حق ندارد از فروشنده به خاطر خرید از او، چیزی برای خودش بگیرد.^۱

سوال ۴: اگر فرد شاغل در اداره‌ای (اعم از خصوصی یا دولتی) که وظیفه او تهیه جنس می‌باشد، علیرغم وجود مراکز مختلف، به آشنا مراجعه و شرط کند که اگر کالا را از تو خریداری کنم، درصدی از سود حاصله را شریک خواهم بود:

۱. این شرط شرعاً چه حکمی دارد؟

۲. در صورت وجود معجوز رئیس یا مسئول بالای تشکیلات در این خصوص حکم شرعی آن چیست؟

۱. اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۵۷، س ۱۶۶

۳. اگر قیمتی بیش از آنچه جنس مذکور در عرف بازار دارد، توسط طرف قرارداد به اداره پیشنهاد و قرارداد منعقد گردد، چه حکمی دارد؟

۴. پرداخت سهمی که بعضی از فروشندگان به مأمور خرید ادارات علی‌رغم قیمت مندرج در فاکتور می‌دهند، چه حکمی برای فروشنده و چه حکمی برای مأمور خرید دارد؟

۵. اگر فرد مذکور، علاوه بر مسئولیت در اداره، برای آن شرکت بازاریابی نماید، آیا می‌تواند درصدی به عنوان سود از آن شرکت دریافت نماید؟

۶. اگر فردی از طریق مسائل فوق، سودی به دست آورد، وظیفه شرعی او نسبت به این سود چیست؟

پاسخ ۴:

۱. صورت شرعی ندارد و باطل است.
۲. اجازه رئیس یا مسئول بالای تشکیلات در این باره به لحاظ این که فاقد وجاهت شرعی و قانونی است فاقد اعتبار می‌باشد.
۳. اگر بیش از قیمت عادلانه بازار باشد، و به کمتر از آن بتوان جنس را از بازار تهیه نمود، در این صورت اصل قراردادی که منعقد شده نافذ نیست.
۴. جایز نیست، و هرچه که مأمور خرید در این رابطه دریافت دارد به اداره مربوطه‌ای که از طرف آن مأمور خرید بوده، تحویل دهد.

۵. حق دریافت هیچ درصدی ندارد، و هرچه دریافت کند باید به اداره مربوطه تحویل دهد و اگر قراردادی که منعقد می‌سازد خلاف غبطه و مصلحت اداره باشد از اساس باطل است.

۶. دریافتی‌های غیر مشروع را باید به اداره مربوطه‌ای که از طرف آن مأمور خرید بوده، تسلیم نماید.^۱

سوال ۵: اجناسی را که دولت جمهوری اسلامی به طور سهمیه به افراد واگذار می‌کند و قیمت آن را نیز مشخص می‌کند، آیا این افراد می‌توانند بیشتر از قیمت تعیین شده بفروشند و اگر بیشتر بفروشند، حکمش چیست؟

پاسخ ۵: تخلف از مقررات جمهوری اسلامی، جایز نیست.^۲

۱. اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۵۸، س ۱۶۷

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۲، ص ۴۹۴، س ۳۲

جبران کم کاری

سوال ۱: بعضی از برادران از برخی از مزایا صرف نظر می‌کنند و این را در مقابل کم کاری صورت گرفته قرار می‌دهند، آیا این صرف نظرها جبران کم کاری را می‌کند؟

پاسخ ۱: صرف نظر کردن از مزایا مجوز کم کاری نیست و لازم است طبق مقررات استخدامی در وقت اداری به وظیفه خود عمل کند.^۱

سوال ۲: معمولاً وظایف افرادی که در سازمان‌ها اشتغال دارند به آنان ابلاغ می‌شود. اگر کسی در انجام امور محوله کوتاهی و کم کاری نماید، پولی که به عنوان حقوق ثابت هر ماه دریافت می‌کند، از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲: اگر در مقابل کاری که انجام نداده پول بگیرد، مالک آن مقدار نمی‌شود و باید به همان اندازه عودت دهد.^۲

سوال ۳: کارمندان، طبق مقررات، هر روز باید سر ساعت معینی بر سر کار خود حاضر شوند، اگر کسی به علت دور بودن راه یا سرمای شدید زمستان و یا نبودن وسیله نقلیه، یک الی دو ساعت فقط صبح‌های روز شنبه، استثنائاً دیر به محل کار برسد، آیا از نظر شرع مقدس درست است که جبران تأخیر خود را همان روز یا در ایام هفته بنماید؟

پاسخ ۳: باید طبق مقررات عمل نماید.^۳

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۲۴۹.

۲. مستفاد از استفتانات جدید، ۳۱۴.

۳. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۴۹۹، س ۵۱.

سوال ۴: اینجانب، مدتی با اطلاع مدیر مربوطه در محل کارم حضور نداشته‌ام. لیکن ایشان این مدت را برای بنده حضور ثبت کرده و در نتیجه حقوق پرداخت شده است. البته اینجانب در مبلغ مذکور تصرف نکرده‌ام و اکنون بر آن سال گذشته است. استدعا دارم در مورد چگونگی تصرف در مبلغ مذکور و پرداخت وجوهات آن، با توجه به اینکه بازگشت آن از نظر سیستم غیر ممکن است، راهنمایی نمایید.

پاسخ ۴: تابع مقررات قانونی اداره مربوطه است و در صورتی که مقررات اجازه تملک آن مال را به شما داده باشد، جزو درآمد شما محسوب شده و سر سال خمسی ادای خمس آن واجب است^۱.

سوال ۵: این جانب چندین سال است در اداره دولتی کار می‌کنم، ولی از آنجایی که گاه نتوانسته‌ام درست و صحیح دینم را ادا کنم و خودم را بدهکار می‌دانم، آیا می‌توانم برای ادای دینم در یکی از ارگان‌ها یا مساجد یا درمانگاه‌های متعلق به مردم کار کنم یا اینکه حتماً باید در همان سازمان کار کنم و یا اینکه آیا می‌توانم پول کم کاری را حساب کنم و بپردازم یا نه؟ اگر می‌شود به چه حساب و کجا بپردازم؟

پاسخ ۵: به همان سازمان که مدیون هستید، باید ادا نمایید.^۲

۱. جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ای امام خامنه‌ای ص ۲۴

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۴۹۹، س ۵۱

سوال ۶: معمولاً وظایف افرادی که در سازمان ها اشتغال دارند به آنان ابلاغ می شود. اگر کسی در انجام امور محوله کوتاهی و کم کاری نماید، پولی که به عنوان حقوق ثابت هر ماه دریافت می کند، از نظر شرعی چه حکمی دارد؟.

پاسخ ۶: اگر در مقابل کاری که انجام نداده پول بگیرد، مالک آن مقدار نمی شود و باید به همان اداره عودت دهد.^۱

۱. استفتانات امام خمینی، ج ۳، ص ۴۹۹، س ۵۱

منجست احكام ادارى

دفتر نهاد نمايندگى مقام معظم رهبرى در دانشگاه اراک

نشان

سوال ۱: اگر در حین انجام وظیفه توسط کارمند و مسئول که مشغول رفع خرابی از يك سیستم متعلق به دولت است خسارتی بر يك قسمت از دستگاه وارد شود و قسمتی از آن بسوزد با توجه به اینکه کاملاً مشخص و محرز است که شخص نامبرده سعی خود را نموده هیچگونه غرض و اهمال کاری در بین نبوده است آیا خسارت آن به عهده کارمند است یا خیر؟

پاسخ ۱: اگر خسارت را او بر دستگاه وارد نکرده ضامن نیست ولی اگر او خسارت زده ضامن است.^۱

سوال ۲: اگر کارمند در محل کار خود در اداره، ساعات بیکاری زیادی داشته باشد و مجاز نباشد که در این ساعات در بخش های دیگر کار نماید، آیا جایز است در اوقات بیکاری کارهای شخصی مربوط به خودش را انجام دهد؟

پاسخ ۲: اقدام به انجام کارهای شخصی در اثناء کار در محل کار، تابع مقررات و اجازه قانونی مسئول مربوطه است.^۲

سوال ۳: ما در یک مؤسسه نظامی کار می کنیم و محل کارمان در دو مکان جداگانه است و بعضی از برادران در مسیر رفتن از یک مکان به مکان دیگر کارهای شخصی

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۵۴۹، س ۷۱

۲. اجوبه الاستفتانات رهبری سوال ۱۹۵۶

انجام می دهند که وقت زیادی می گیرد، آیا برای انجام این کارها باید اجازه گرفت یا خیر؟

پاسخ ۳: اشتغال به انجام کارهای شخصی در ساعات رسمی مقرر برای کار، احتیاج به اجازه مسئول بالاتر، که این حق را داشته باشد، دارد^۱.

سوال ۴: آیا در محل کار و در ساعت کاری در زمانی که کار خاصی برای انجام دادن وجود ندارد می توان به کارهای دیگر پرداخت؟

پاسخ ۴: شخصی که موظف است در وقت معینی کاری انجام دهد، حتی در وقت بیکاری هم نباید وقت خود را صرف در کارهایی که مربوط به آنجا نیست بکند، مگر با اذن مسئولی که شرعاً و قانوناً حق اذن دادن داشته باشد^۲.

سوال ۵: آیا می توان در وقت سازمان در مراکز پژوهشی و تحقیقاتی در راستای پروژه سازمانی تحقیقی را انجام داد و بعد آن را به نام خود به چاپ رساند؟

پاسخ ۵: در صورتی که با ضوابط و مقررات سازمانی مغایرت داشته باشد جایز نیست^۳.

سوال ۶: در بعضی از مواقع در محل کار ساعتی پیش می آید و بعضی از برادران در محیط کاری می خوابند حکم خواب آنها در محیط کاری چیست؟

۱. اجوبه الاستفتانات رهبری سوال ۱۹۷۴

۲. اجوبه الاستفتانات رهبری (بخش کار در مؤسسات دولتی)

۳. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۴۵

پاسخ ۶: چنانچه برخلاف مقررات و بدون اجازه فرمانده باشد جایز نیست^۱.

سوال ۷: اگر در طول مأموریت روزانه در شهرستان برای کار شخصی وقت بگذاریم، اشکال دارد؟

پاسخ ۷: در صورتی که مخل به مأموریت نباشد، جایز است^۲.

سوال ۸: آیا در ساعات اضافه کار استراحت برای کیفیت بخشی به ادامه کار لازم است؟ لطفاً جواز شرعی آن را توضیح دهید؛ چون براساس اضافه کار، علاوه بر حقوق ماهانه براساس زمان سپری شده، حق الزحمه پرداخت می گردد؟

پاسخ ۸: اگر استراحت براساس قوانین و مقررات باشد، جایز است وگرنه جایز نیست^۳.

۱. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۴۶

۲. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۵۶

۳. محمدحسین فلاحزاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۵۷

منجست احكام اداري

دفتر نهاد نمايندگي مقام معظم رهبري در دانشگاه اراک

نخست کارمندان

سوال ۱: کارمندان دولت که در ساعاتی از روز یا تمام روز را به علت مشخصی در سر کار حاضر نمی‌شوند و مسئولان هم برای آنها غیبت نمی‌زنند. آیا مستحق اجرت آن روز یا ساعت می‌باشند؟

پاسخ ۱: باید طبق مقررات با آنها رفتار شود.^۱

سوال ۲: کارکنانی که در مرخصی استحقاقی بسر می‌برند در بعضی از موارد با تعطیلات رسمی مواجه می‌شوند که آن روز تعطیل جزو مرخصی آنها به حساب می‌آید، این مسئله چه حکمی دارد؟

پاسخ ۲: تابع مقررات مربوطه است.^۲

سوال ۳: برخی از استادان در کلاس درس حضور مدام نداشته یا با تأخیر مراجعه کرده، ولی حق التدریس کامل دریافت می‌نمایند، این موضوع چه حکمی دارد؟

پاسخ ۳: در فرض سؤال آن مقدار که در کلاس درس حضور نداشته و یا با تأخیر غیرمتعارف به کلاس می‌روند، استحقاق اجرت ندارند و چنانچه در قبال آن حقوق دریافت کرده‌اند باید به بیت‌المال برگردانند.^۳

۱. استفتانات بهجت، ج ۳، ص ۳۰۵، س ۴۳۶۶

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۲

۳. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی‌ امام خامنه‌ای، ص ۲۲

مختصر احکام اداری

دفتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه اراک

مقررات اداری

سوال ۱: آیا رعایت مقررات دولتی که مسئولین نظام مقدس اسلامی برای حفظ نظام تصویب می‌کنند و آن را به مصلحت نظام تشخیص می‌دهند، واجب است؟ همچنین مقرراتی که برای نظم تصویب می‌کنند مانند مقررات رانندگی؟

پاسخ ۱: اموری که باعث هرج و مرج و اختلال نظام می‌شود، جایز نیست و مقررات دولت برای حفظ این دو جهت تصویب شده است.^۱

سوال ۲: آیا کارمند می‌تواند برخی از مطالبات قانونی خود را از دولت نگیرد و معادل آن از اموال دولتی مانند تلفن و نوشت افزار و امثال آنها استفاده شخصی کند؟

پاسخ ۲: حق ندارد.^۲

سوال ۳: اگر خانواده‌ای بیش از تعداد خودشان سهمیه بگیرند، از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

پاسخ ۳: خلاف مقررات دولت اسلامی جایز نیست.^۳

سوال ۴: آیا اطاعت از قوانین دولت اسلامی، در همه موارد حتی در مورد مقررات راهنمایی و رانندگی و ضوابط مربوط به توزیع عادلانه ستاد بسیج اقتصادی و پرداخت

۱. رساله آیة‌الله اراکی، ص ۶۰۲

۲. رساله امام خمینی (ره)، ص ۴۳۹

۳. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۵۰، ص ۱۳۶

مالیات و امثال آنها از نظر شرعی لازم است و عمل نکردن به آنها همانند دیگر واجبات و محرمات موجب گناه است یا خیر؟

پاسخ ۴: مراعات مقررات دولت اسلامی، واجب شرعی است و تخلف از آن گناه است.^۱

سوال ۵: گاهی کارمندی دوست خود را به همراه خود به محل غذاخوری اداره می‌برد و از غذای آن اداره به او می‌دهد، آیا مجاز است؟

پاسخ ۵: اگر میهمان آوردن متعارف باشد، اشکال ندارد.^۲

سوال ۶: استفاده شخصی از وسایل نقلیه (موتور و ماشین) و وسایل دیگر ارگان‌های دولتی جایز است یا خیر؟ و در چه شرایطی می‌توان از آن‌ها استفاده نمود؟

پاسخ ۶: بستگی به مقررات دارد و تا معلوم نباشد که از نظر مقررات استفاده شخصی بلامانع است، نباید استفاده کند.^۳

سوال ۷: آیا افراد شاغل در يك اداره یا مؤسسه می‌توانند از امکاناتی مانند اتومبیل و تلفن و امثال اینها استفاده‌های شخصی نمایند؟

۱. رساله امام خمینی، ص ۴۴۹

۲. چند استفتاء از امام خمینی درباره مسائل جنگ، چاپ دفتر تبلیغات اسلامی قم

۳. چند استفتاء از امام خمینی درباره مسائل جنگ، چاپ دفتر تبلیغات اسلامی قم، ص ۶۰

پاسخ ۷: موقوف به اجازه قانونی مسئولین مربوطه است و بدون اجازه حکم غصب را دارد.^۱

سوال ۸: در ادارات دولتی جهت نظافت کارکنان، حمامی دایر نموده‌اند، آیا غسل کردن در آن محل جایز است یا خیر؟

پاسخ ۸: اگر خلاف مقررات اداره مربوطه نباشد با اجازه مسئولین، غسل صحیح است.^۲

سوال ۹: بعضی از کارمندان بازنشسته دولت سؤال می‌کنند که ما در دوران اشتغال گاهی دیرتر رفته‌ایم و گاهی زودتر کار را رها کرده‌ایم و گاهی در بین ساعات کار، اداره را رها کرده و دنبال کارهای خود رفته‌ایم، اکنون که بازنشسته هستیم تکلیف ما نسبت به کوتاهی‌های فوق چیست؟ و چگونه آن را تلافی کنیم؟

پاسخ ۹: اگر بر خلاف مقررات از ساعات اداری انجام وظایف محوله مقدراری صرف کارهای شخصی نموده‌اند از حقوق دریافتی به نسبت به صندوق دولت بدهکارند، باید از عهده ادای بدهی برآیند.^۳

۱. توضیح المسائل امام خمینی، ص ۴۴۰

۲. استفتانات امام خمینی، ج ۱، ص ۶۰، س ۱۱۲

۳. مجله صف، ش ۱۹۰، اسفند ۷۴، ص ۸

سوال ۱۰: آموزگاری پیمان بسته که در مقابل خدمت موظف ۲۴ ساعت در هفته حقوق دریافت نماید، حال اگر بعضی ساعت‌ها کارهای شخصی انجام داده و دانش‌آموزان بدون معلم بوده‌اند یا معلم دیگری به جایش بوده، آیا حق استفاده از حقوق دارد و اگر بگیرد جایز است یا خیر؟ و اگر چنانچه مریض شود و آن ساعتی که می‌بایست کار موظف انجام دهد و در مقابلش حقوق بگیرد گرفتن آن مقدار پولی که در برابرش هیچگونه کاری انجام نداده است جایز و قابل تصرف است یا خیر؟

پاسخ ۱۰: تابع مقررات استخدامی است و اگر خلاف نموده استحقاق اجرت ندارد.^۱

سوال ۱۱: آیا مدیریت شورای اسلامی کارخانه یا هر مؤسسه‌ای می‌تواند به عناوینی شبیه کمک به جنگ زدگان بدون کسب رضایت از کارکنان مبلغی از حقوق آنان را قبل از پرداخت، برداشت نماید، در صورتی که به این نحو عده‌ای رضایت خاطر ندارند؟

پاسخ ۱۱: نسبت به حقوق کارکنان باید طبق قرارداد عمل شود.^۲

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۱۷، س ۵۵

۲. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۱۶، س ۵۳

سوال ۱۲: قریب سه سال دفتردار تجارتخانه‌ای بوده‌ام و حقوق ماهیانه و پاداش را دریافت داشته‌ام ولی عرفاً و قانوناً سالی یک ماه حقوق به نام سنوات خدمت نیز به کارمند پرداخت می‌شود، آیا شرعاً این مبلغ قابل پرداخت است یا خیر؟

پاسخ ۱۲: اگر متعارف و قانونی است گرفتن آن مانع ندارد.^۱

سوال ۱۳: کسی که به یک سازمان دولتی بدهی دارد- مثلاً از تلفن آن سازمان برای کار خصوصی استفاده کرده و نظیر آن- آیا می‌تواند آن بدهی را به سازمان دیگری که آن هم دولتی است بپردازد؟

پاسخ ۱۳: باید به همان سازمانی که به آن بدهکار است، ردّ کند.^۲

سوال ۱۴: اینجانب چندین سال است در اداره دولتی کار می‌کنم ولی از آنجایی که گه‌گاه نتوانسته‌ام درست و صحیح دینم را ادا کنم و خودم را بدهکار می‌دانم، خواستم بدانم آیا می‌توانم برای ادای دینم در یکی از ارگان‌ها یا مساجد و یا درمانگاه‌های متعلق به مردم کار کنم یا اینکه حتماً باید در همان سازمان کار کنم و یا اینکه آیا می‌توانم پول کم‌کاری را حساب کنم و بپردازم یا نه؟

پاسخ ۱۴: به همان سازمان که مدیون هستید باید ادا نمایید.^۳

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۱۶، س ۵۴

۲. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۸۴، س ۹

۳. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ص ۲۸۴، س ۹

سوال ۱۵: باتوجه به این که ساعات رسمی کار ممکن است حتی تا ساعت ۲/۵ طول بکشد، خوردن یک وعده غذا در اثناء کار در اداره چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۵: اگر وقت زیادی نگیرد و منجر به تعطیلی کار اداری نشود، اشکال ندارد^۱.

سوال ۱۶: خوردن صبحانه درمحل کار برای افرادی که ساعت کاری آن‌ها از ساعت ۷ تا ۱۴ می‌باشد، چه حکمی دارد؟

پاسخ ۱۶: تابع ضوابط و مقررات سازمانی است و تخلف از آن جایز نیست.^۲

۱. اجوبة الاستفتانات سوال ۱۹۷۱

۲. محمدحسین فلاح‌زاده و دیگران، جزوه فقه سازمانی احکام‌آمد و پشتیبانی براساس فتاوی‌ای امام‌خامنه‌ای، ص ۲۳

مطالعه حقوق اضافی

سوال ۱: اگر شخصی مقداری حقوق یا مزایای خاصی که به طور قانونی به او اعطا شده از دولت طلب داشته باشد، ولی دلائل قانونی برای اثبات حق خود در اختیار نداشته باشد و یا قادر بر مطالبه آن نباشد، آیا جایز است به مقدار حق خود از اموال دولتی که در اختیار دارد به عنوان تقاص بردارد؟

پاسخ ۱: جایز نیست اموال دولتی را که به عنوان امانت در اختیار و تحت تصرف او هستند به قصد تقاص برای خود بردارد، در نتیجه اگر مال یا حقی از دولت طلب دارد و می خواهد آن را بگیرد برای اثبات و مطالبه آن باید از راه های قانونی اقدام نماید^۱.

سوال: اگر از سازمان طلب داشته باشم و بر اثر گذشت زمان فراموش کرده باشند، آیا شرعاً می توانم به همان مقدار از اموال سازمان بردارم یا خیر؟

پاسخ: برداشتن اموال دولتی به قصد تقاص جایز نیست، و باید برای دریافت طلب خود از راه های قانونی اقدام و دریافت نمایید.^۲

۱. اجوبه الاستفتانات امام خامنه ای سوال ۱۹۶۷

۲. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه احکام اداری- نظامی: بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۳۵

کار در دو ارگان مختلف

سوال ۱: آیا شخصی که دارای شغل آزاد است و منبع درآمدی دارد، جایز است در ارگان های دولتی کار کند و از آنجا هم حقوق دریافت کند؟.

پاسخ ۱: تابع مقررات دولت اسلامی است.^۱

سوال ۲: آیا فعالیت های اقتصادی شاغلین بعد از ساعت کار و خارج از محل کار، محل اشکال است یا خیر؟

پاسخ ۲: تابع مقررات و ضوابط سازمانی است.^۲

۱. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۶۵

۲. محمدحسین فلاح زاده و دیگران، جزوه احکام مالی/ بر اساس فتاوی امام خامنه ای، ص ۶۶

نماز جماعت ادارات

مسئله ۱: حاضر نشدن به نماز جماعت از روی بی‌اعتنایی جایز نیست و سزاوار نیست که انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند.^۱

مسئله ۲: وقتی جماعت برپا می‌شود مستحب است کسی که نمازش را فرادی خوانده دوباره با جماعت بخواند.^۲

مسئله ۳: نمازخانه ادارات حکم مسجد را ندارد.^۳

سوال ۱: آیا برپایی نماز جماعت توسط کارمندان در ساعات رسمی کار جایز است و بر فرض عدم جواز، اگر ملتزم شوند که بعد از پایان ساعات رسمی، آن مقدار وقتی را که به نماز خواندن اختصاص داده‌اند، جبران کنند، آیا در این صورت اقامه نماز جماعت در ساعات رسمی کار برای آنان جایز است؟

پاسخ ۱: با توجه به اهمیت خاص نمازهای یومیه و تأکید زیادی که بر اقامه نماز در اول وقت شده است و با توجه به فضیلت نماز جماعت، مناسب است کارمندان روشی را اتخاذ کنند که بتوانند در خلال ساعات اداری، نماز واجب را به طور جماعت در اول وقت و در کمترین زمان بخوانند، ولی باید به گونه‌ای مقدمات این کار را فراهم کنند که

۱. رساله امام خمینی، م ۱۴۰۳

۲. رساله امام خمینی، م ۱۴۰۲

۳. عروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۸۸، استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۲، ۳۴۳.

نماز جماعت در اول وقت، بهانه و وسیله‌ای برای تأخیر انداختن کارهای مراجعه کنندگان نشود.^۱

سوال ۱: آیا در مواردی که انسان امام جماعت را نمی‌شناسد و از عدالت یا فسق او اطلاعی ندارد، اقتدا صحیح است؟ و آنچه برای اثبات عدالت کفایت می‌کند، چیست؟
پاسخ ۱: بدون احراز عدالت، جماعت صحیح نیست و در احراز عدالت، حسن ظاهر کفایت می‌کند.^۲

سوال ۲: آیا فردی که صورت خود را با تیغ یا ماشین ریش‌تراشی طوری می‌تراشد که مانند تیغ است، می‌تواند امام جماعت شود؟

پاسخ ۲: ریش تراش نمی‌تواند امام جماعت بشود.^۳

سوال ۳: اگر امام جماعت، شرایط لازم امام جماعت را داراست اما از اهل علم نیست، آیا می‌تواند امام جماعت شود؟

پاسخ ۳: اگر دسترسی به روحانی نباشد، غیر روحانی با وجود سایر شرایط می‌تواند امامت نماید.^۴

۱. ترجمه اجوبة الاستفتانات، آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۴۸۱، س ۱۹۷۰

۲. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۸۹، س ۵۲۲

۳. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۸۷، س ۵۱۳

۴. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۸۶، س ۵۰۹

سوال ۴: در بعضی از ادارات نماز جماعت دائر نموده‌اند، اگر کارمندی بخواهد شرکت کند باید محل کارش را ترک نماید. اگر در موقع بیکاری باشد و لطمه‌ای به کارش نخورد، چه صورتی دارد؟ و اگر در موقع شرکت در نماز جماعت در کارش تأخیر کند، چه صورتی دارد؟

پاسخ ۴: نماز جماعت واجب نیست و اگر منافاتی با مقررات استخدامی شما نداشته باشد، مانعی ندارد.^۱

سوال ۵: در بعضی از ادارات یا کارخانه‌ها نماز جماعت برقرار است، کسانی در کارخانه هستند که نمازشان شکسته است (و وقتی به منزل می‌روند باید نمازشان را تمام بخوانند) لذا در نماز جماعت شرکت نمی‌کنند، آیا در اول وقت نمازشان را با جماعت بخوانند بهتر است یا این که صبر کنند و بعداً نمازهایشان را در خانه به صورت تمام بخوانند؟

پاسخ ۵: مخیر هستند و بهتر است اول وقت به جماعت بخوانند.^۲

سوال ۶: آیا در مکانی که نماز جماعت برپاست خواندن نماز به طور فردی جایز است؟

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۸۵، س ۵۰۴

۲. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۷۶، س ۴۷۳

پاسخ ۶: چنانچه موجب هتک نماز جماعت یا امام جماعت باشد، جایز نیست، هرچند نماز صحیح است.^۱

سوال ۷: آیا خواندن نماز با امام جماعتی که مقلد کسی دیگر باشد اشکال دارد؟

پاسخ ۷: اگر عادل است و مطابق نظر مجتهد مأموم نمازش صحیح است، اقتدا مانعی ندارد.^۲

سوال ۸: نماز خواندن در بانکها و ادارات و امثال آن و مدارس که اکثراً وضعیت ملکی آن معلوم نیست چه صورت دارد؟

پاسخ ۸: اگر علم به غضب بودن محل ندارد اشکال ندارد.^۳

سوال ۹: آیا جایز است کارمندان در اداره ها و مؤسسات دولتی اقامه نماز جماعت داشته و یا مجالس عزاداری برپا کنند؟

پاسخ ۹: اقامه نماز و بیان احکام و معارف و امثال آن در هنگام اجتماع برای نماز در خصوص ماه مبارک رمضان و سایر ایام الله مانع ندارد، مشروط بر این که حقوق مراجعین تضییع نشود.^۴

۱. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۷۶، س ۴۷۴.

۲. استفتانات امام خمینی (ره)، ج ۱، ص ۲۹۳، س ۵۳۲.

۳. رساله آموزشی، ص ۱۰۳.

۴. اجوبه الاستفتانات س ۱۹۷۳.

سوال ۱۰: در نزدیکی اداره ما مسجدی وجود دارد، آیا جایز است در اثناء ساعات رسمی کار برای شرکت در نماز جماعت به آن جا برویم؟

پاسخ ۱۰: خارج شدن از اداره برای رفتن به مسجد جهت شرکت در نماز جماعت در اول وقت، در صورتی که نماز جماعت در خود اداره بر پا نشود، اشکال ندارد، ولی باید مقدمات نماز به گونه ای فراهم شود که مدت غیبت از اداره در ساعات رسمی کار برای ادای فریضه نماز جماعت، کاملاً کاهش پیدا کند.^۱

منجست احكام ادارى

دفتر نهاد نمايندگى مقام معظم رهبرى در دانشگاه اراك

مدايمى ادارى

سوال ۱: چنانچه فردی از باب تشکر و قدردانی از کارمند، هدیه‌ای به او اهدا کند، حکمش چیست؟ هرچند آن کارمند بدون هیچ گونه چشم‌داشتی، کاری را انجام داده باشد؟

پاسخ ۱: هدیه در محیط کار و از جانب ارباب رجوع، یکی از خطرناک‌ترین چیزها است و هرچه بیشتر از آن اجتناب کنید، به صرف دنیا و آخرت شما خواهد بود.^۱

سوال ۲: اگر شخصی برای انجام کار قانونی خود مجبور به پرداخت مبلغی به کارمندان یکی از ادارات شود تا کار قانونی و شرعی او را به راحتی انجام دهند- زیرا اعتقاد دارد که اگر این مبلغ را نپردازد، کارمندان آن اداره، کار او را انجام نخواهند داد- آیا عنوان رشوه بر این مبلغ صدق می‌کند و آیا این عمل حرام است یا اینکه اضطراری که باعث پرداخت آن برای انجام کار اداری او شده، عنوان رشوه را از آن بر می‌دارد و در نتیجه حرام نخواهد بود؟

پاسخ ۲: آیه الله خامنه‌ای: پرداخت پول یا اموال دیگر از طرف فرد مراجعه کننده به کارمندان ادارات که مکلف به ارائه خدمات اداری به مردم هستند و حتماً منجر به فساد

۱. اجوبة الاستفتانات، خامنه‌ای، ص ۵۴، س ۱۵۷

ادارات خواهد شد، عملی است که از نظر شرعی حرام محسوب می‌شود و توهم اضطرار، مجوز او در انجام این کار نیست.^۱

آیه الله بهجت: در مواقع اضطرار برای دهنده مانعی ندارد.^۲

سوال ۳: شخصی در اداره دولتی به مناسبت فرا رسیدن سال نو، به کارمندان عیدی می‌دهد و یا مبلغی را با رضایت و بدون تبانی قبلی و به عنوان تشویق به کارمندی که برایش کار را انجام داده می‌پردازد، آیا گرفتن آن جایز است؟

پاسخ ۳: همه مراجع به جز خامنه‌ای: در فرض یاد شده، دادن و گرفتن این پول اگر مخالف مقررات نظام نباشد، اشکال ندارد.^۳

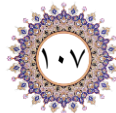
آیه الله خامنه‌ای: بر کارمندان جایز نیست این نوع هدایا را به هر عنوانی که باشد، از ارباب رجوع دریافت کنند، مگر آن که هدیه دهنده با اصرار زیاد و با امتناع کارمند، به نحوی آن را اهدا کند (آن هم بدون مذاکره و چشم داشت قبلی).^۴

۱. اجوبة الاستفتانات، خامنه‌ای، ص ۲۷۴

۲. استفتانات بهجت، ج ۳، ص ۱۸۵، ص ۳۹۷۴

۳. جامع المسائل فاضل، ج ۲، ص ۹۴۹؛ جامع الاحکام صافی، ج ۲، ص ۱۵۴۳ و دفتر همه مراجع

۴. اجوبة الاستفتانات، ص ۱۲۴۳ و ۱۲۴۴

فهرست منابع

کتاب:

۱. اراکی، محمدعلی، رساله آیه الله اراکی، تهران: بین الحرمین، چ ۱۳۷۳، ۱.
۲. خمینی، روح الله، تحریر الوسیله، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چ ۴، ۱۳۸۷
۳. خمینی، روح الله، استفتائات امام خمینی (ره)، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی چ ۱، ۱۳۶۴.
۴. خمینی، روح الله، رساله امام خمینی، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چ ۱، ۱۳۶۴.
۵. خمینی، روح الله، صحیفه امام، قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چ ۱۳۸۹، ۵.
۶. خامنه ای، سیدعلی، ترجمه اجوبه الاستفتائات، آیه الله خامنه ای، تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل، چ ۱۳۹۲، ۷۵.
۷. فلاح زاده، محمدحسین و دیگران، احکام فرهنگی - هنری / بر اساس فتاوی امام خامنه ای، قم: زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع) چ اول، ۱۳۸۰.
۸. فاضل موحدی لنکرانی، محمد، جامع المسائل فاضل، قم: امیر چ ۱، ۱۳۸۳.
۹. صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکام، قم: مرکز تنظیم و نشر آثار آیه الله العظمی صافی گلپایگانی چ ۳، ۱۳۸۵.
۱۰. گلپایگانی، محمدرضا، مجمع المسائل آیه الله گلپایگانی، قم: دار القرآن الکریم، چ ۳، ۱۳۷۲.

۱۱. طباطبائی یزدی، سید محمد کاظم، *عروة الوثقی*، ترجمه شیخ عباس قمی، تهران: سروین رخ، ۱۳۹۳.
۱۲. مکارم شیرازی، ناصر، *استفتائات آیه الله مکارم*، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع) چ ۵، ۱۳۸۷.

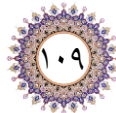
جزوات و مجلات

۱. مجله ندای جمعه، ش ۴ صاحب امتیاز دفتر امام جمعه شهرستان قدس
۲. جزوه احکام مالی / بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای مؤلفان: سیدجمال‌الدین میرمحمدی، علی کارشناس، محمدحسین فلاح‌زاده، یعقوب برزگر، زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع) چ اول
۳. ماهنامه صف، ش ۱۹۰، صاحب امتیاز: سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران
۴. جزوه احکام اداری-نظامی: بر اساس فتاوی امام خامنه‌ای مؤلفان: سیدجمال‌الدین میرمحمدی، علی کارشناس، محمدحسین فلاح‌زاده، یعقوب برزگر، زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع) چ اول

سایت:

حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای دام ظلّه

<https://farsi.khamenei.ir>

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ
سَاءَ مَا يَحْكُمُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَنَجْزِيهِمْ أَجْرَهُمْ أَكْبَرَ
مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ
سَاءَ مَا يَحْكُمُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَنَجْزِيهِمْ أَجْرَهُمْ أَكْبَرَ

